

آراء الرسول

تأليف

البريد الاحمد عبد الرحمن حليم مسلم دوست

المكاتب التعاونية للدعوة والإرشاد بالبدية والصناعة الجديدة
تحت إشراف وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد
ص.ب: ٢٤٩٣٢ الرياض ١١٤٥٦ - البديعة: تلفون ٤٣٣٠٨٨٨ (أريمة خطوط)
الصناعية: تلفون ٤٣٠٣٥٧٢ - فاكس ٤٣٠١١٢٢ المملكة العربية السعودية

Ketabton.com

اتباع الرسول

تأليف

البرعبدالاحد عبدالرحيم مسلم دوست

---

٢٣٩ ديوي ١٨/١٨٦٧

١١٢ ص ؛ ١٢ × ١٧ سم

١ - السيرة النبوية

١٨ / ١٨٦٧

١٨ / ١٨٦٧ رقم الايداع

١٨ / ١٨٦٧ رقم الايداع

١٨ / ١٨٦٧ رقم الايداع

١٨ / ١٨٦٧ رقم الايداع

١٨ / ١٨٦٧ رقم الايداع

١٨ / ١٨٦٧ رقم الايداع

١٨ / ١٨٦٧ رقم الايداع

١٨ / ١٨٦٧ رقم الايداع

١٨ / ١٨٦٧ رقم الايداع

١٨ / ١٨٦٧ رقم الايداع

١٨ / ١٨٦٧ رقم الايداع

١٨ / ١٨٦٧ رقم الايداع

١٨ / ١٨٦٧ رقم الايداع

١٨ / ١٨٦٧ رقم الايداع

١٨ / ١٨٦٧ رقم الايداع

١٨ / ١٨٦٧ رقم الايداع

١٨ / ١٨٦٧ رقم الايداع

فہرست

موضوع

گنبد

- ۱ - سرزیدہ
- ۲ - اتباع الرسول قرآنی حکم دی
- ۳ - در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اتباع واللہ اتباع وہ
- ۴ - دقیامت پہ و خ بہ خلک در سولانو اتباع ارمان کوی
- ۵ - در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم خلافت و عذاب او جنہم
نہ دننو تو سبب دی
- ۶ - ہنغہ شوک چہ در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و اتباع شخ خلک
منع کوی ہنغہ منافق دی
- ۷ - در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دستو مخالف مؤمن نہ شی
کیدای -
- ۸ - کوم عمل کی چہ در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اتباع نہ دی ہنغہ
باطل دی -
- ۹ - اتباع الرسول اور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم صحابہ
- ۱۰ - در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ثنہ و دوستہ و ہیچا اتباع
پہ مسلمانانو لازمہ نہ وہ
- ۱۱ - و تقلید رو
- ۱۲ - و تقلید لغوی معنی

	گہند	موضوع
۴۵	۱۳- و تقلید اصطلاحی معنی	
۵۲	۱۴- تقلید کلمہ شروع شو	
۶۶	۱۵- و تقلید رد و دسلف صالحین و مخلور و امامان و انوار و نور و	
	وامت و علما و اقوالو پہ تا بید	
۹۷	۱۶- دا اختلاف پہ وخت کی دحل لارہ	
۱۰۲	۱۷- واللہ تعالیٰ او دہنخہ در رسول صلی اللہ علیہ وسلم د حکم پہ	
	مقابل کی درائی مثل گمراہی دہ -	

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ
بالله من شرور انفسنا و سيئات أعمالنا من يهده
الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادي له و أشهد ان
لا اله الا الله وحده لا شريك له و أشهد ان محمدا
عبده و رسوله .

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ
وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَ
نِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ
عَلَيْكُمْ رَقِيبًا .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ
إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ»

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا
يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ
اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا» .

اما بعد:

فان أصدق الحديث كتاب الله و خير الهدى هدى محمد صلى
الله عليه وسلم و شر الامور محدثاتها و كل محدثة بدعة و كل

بدعة ضلالة وکل ضلالة فی النار.

الله سبحانه و تعالی چه کله آدم علیه السلام له جنت خخه

را بنکته کاوه نو ورته بی وویل :

« قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ

هُدًى فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ » «سورة البقرة - ۳۸-

« موبن وویل کوز شی جنت خخه ټول نرکه تاسو ته نرمالوړی

خه هدایت راغی نو هغه چا چه نرمالو هدایت تابعداری وکړه نه به

په هغوی ویرک وی او نه به غمجن کېږي »

په دی ایت کښې الله آدم علیه السلام او ټولو بنی آدموته

داخبر ورکړې دی چه زه به هدایت رالېږم او د دی هدایت تابعدارو

ته یې بشارت او زېږی ورکړې دی . د هدایت په هکله د دی ایت

په تفسیر کښې حافظ ابن کثیر په خپل تفسیر کې یاسې لیکي :

« قال ابو العالیة الهدی الأنبياء والرسل والبينات والبیان، و

قال مقاتل بن حیان : الهدی محمد صلی الله علیه و سلم وقال الحسن

الهدی القرآن » تفسیر ابن کثیر ص ۸۳

« ابو العالیة ویلی دی چې له هدایت خخه مراد انبیاء، رسولان

او د هغوی معجزی، دلائل او بیان دی . او مقاتل بن حیان ویلی

دی چې هدایت عبارت دی د محمد صلی الله علیه و سلم خخه

او حسن بصری ویلی دی چې هدایت قرآن دی . »

نودری واره قوله صحیح دی ځکه چې ټولو امتونو لپاره
 هدایت انبیاء او د الله فرمانونه دی او اخری امت لپاره اخری پیغمبر
 خاتم الانبیاء محمد صلی الله علیه وسلم او په هغه باندې
 د الله له لورې رالېږل شوی کتاب قرآن کریم دی.

نو په هرامت باندې دخپل رسول اونبی اطاعت فرض و او
 هرامت ته چې که الله تعالی کوم پیغمبر رالېږی دی هغوی
 ته یې ددی حکم کړی دی چې زما د رالېږل شوی رسول اطاعت
 او تابعداری وکړی لکه چې الله تعالی فرمایي:
 «وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ» الايه سورة
 النساء - ۶۴.

« او مونږ هېڅ یو رسول نه دی لېږلی مگر ددی لپاره
 چې دهغه تابعداری وشي د الله په حکم.»

نو هرامت ته چې کوم پیغمبر لېږل شوی و هغوی
 دهغه رسول اونبی په تابعداری او اطاعت مأمور و.
 او مونږ ته الله؟ اخری پیغمبر حضرت محمد صلی
 الله علیه وسلم د رسول په حیث رالېږلی دی لکه
 چې فرمایي:

« وَ مَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ الْاِیْه »
 سورة آل عمران ۱۴۴. محمد ندی مگر رسول دی له ده نه

مخکبې هم رسولان تیر شویدی» او محمد صلی الله علیه وسلم
 الله تعالی د کوم خاص قوم لپاره نه بلکې تر قیامتہ پورې ټولو
 خلقو لپاره را لېږلی دی .
 الله تعالی فرمائی:

«وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ
 لَا يَعْلَمُونَ» سورة سبأ ۲۸ .

«مونږ نه یې لېږلی مگر ټولو خلکو لپاره زیږی وړکوونکی
 او ویرا وونکی لکن زیات خلک نه پوهېږي» سوره سبا (۲۸) نو
 مونږ همدغه اخری رسول په اطاعت مأمور یو او دده په منلو
 کښې د الله رضا، کامیابی او جنت ته داخلیدل او دده په منلو
 کښې د الله غوسه، ناکامی او جهنم دی .

اتباع الرسول قرآنی حکم دی

در رسول الله صلی الله علیه وسلم د اتباع په هکله په قرآن کریم
 کښې زیات نصوص راغلی دی او الله تعالی مونږ ته دا حکم
 کوی چې مونږ د الله او دهغه د رسول صلی الله علیه وسلم اطاعت
 وکړو .

«وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ» سورة الانفال (۱۱)

«او د الله او دهغه د رسول اطاعت وکړئ چې که مؤمنان یاست»

او الله تعالى فرمائی:

وَاطِيعُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ «سورة التغابن: ۱۳»

«او د الله اطاعت و کړئ او د هغه د رسول اطاعت و کړئ او

که تاسو مخ واپاره نو زموږ پر رسول ښکاره رسول دی»

او الله تعالى فرمائی:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عُنْفَ وَأَنْتُمْ تَسْمَعُونَ.

سورة الانفال (۱۳۰)

«ای مؤمنانو د الله او د هغه د رسول و منی او د رسول شته

مه او پرې حال دا چې تاسو اورئ»

او الله تعالى فرمائی:

وَاطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ «سورة ال عمران (۱۳۳)

او د الله اطاعت و کړئ او د رسول الله اطاعت و کړئ دی پوره چې په

ما سوره شپا و الله تعالى فرمائی:

«وَاطِيعُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا الرَّسُولَ وَأَحْذَرُوا فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا

أَنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ»، سورة المائدة (۹۳)

او د الله اطاعت و کړئ او — د رسول اطاعت و کړئ او

وویرئ چې «- که تاسو وگرځیدئ نو پوه شئ چې زموږ پر رسول

ښکاره رسول دی» -

او الله تعالى فرمائی:۔

«وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْتِرُونَ بِالْعَدْلِ وَيُنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ مَزِيدٌ حَكِيمٌ» - سورة التوبة (۷۱)۔

« او مؤمنان سہی او مؤمنان فی بنہی حینی د حینودوستا دی امر کوی پہ نیکی او منعه کوی له بدی خحه او لموخ کوی او زکات دہ کوی او د الله او د هغه د رسول اطاعت کوی نہ دہ چہ الله پہ دغه کسانو رحم وکری۔ بی شکہ الله غلب او د حکمت والادی۔»

او الله تعالى و فرمائی:

«وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا» - سورة النساء (۶۹)۔

« او چا چہ د الله او د رسول اطاعت وکری نو دوی بہ هغو کسانو سرہ وی چہ الله پہ هغوی انعام کری دی دانبیاء ریسبتونو، شهداؤ او صالحینو سخ او دوی دہر سبہ ما کبری دی۔»

او الله تعالى فرمائی:

«وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا» سورة الحشر (۵)

• او هغه څه چې تاسې ته رسول وركړى وي نو وي نيسى او دڅه شى
څخه چې لمنه كړي يا ست ورڅخه منعه شى •

رسول الله صلى الله عليه وسلم مونږ ته قرآن او حديث
پرى ايښي دي او د قرآن او حديثو د خلاف څخه مونږ منعه كړي يو.

زمونږ د ټولو اعمالو، افعالو او اقوالو لپاره ښه نمونه رسول الله
صلى الله عليه وسلم دى په هرڅه كښى بايد د هغه پيروي وكړو او د خلاف
څخه ډډځان وساتو. الله تعالى فرمايى :

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ
وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا (الأحزاب (۴۱))

• بى شكه تاسو لپاره د الله په رسول كښى ښه تابعداري ده
د هغه چا لپاره چې د الله او د قيامت دورځي اميد لري او الله ډېر
ياد كړي •

نور مونږ كاميابي پدې كښى ده چې د رسول الله صلى الله وسلم
تابعداري وكړو او د بل هېچا په تابعدارى كښى كاميابي نشته.

الله تعالى فرمايى :

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ
اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ. سورة ال عمران ۳۱-۳۲.

ورته ووايه اى محمده! كه تاسو الله سره محبت لري نو

نرما تابعداری و کبری الله به تاسوسره محبت و کبری اوستاسو
گناهونه به و بختی او الله بختی او مهران گاهرتته و وایه چي د الله
اطاعت و کبری او دهغه در رسول اطاعت و کبری که دوی په شا
وگرچهدل نوبی شکله الله کافر ان نه خوبنوي .

نو معلومه شوه چي شوک وایي : زه د الله تعالی بنده یم او دهغه
سره محبت لرم نو هغه به د الله تعالی در الپریل شوی رسول محمد
صلی الله علیه و سلم اطاعت منل کوی او که چا د الله تعالی در رسول
ونه منل هغه کافر شو نو محکه الله تعالی و ویل چي « الله کافرانو
سره محبت نه کوی » او د الله تعالی او دهغه در رسول صلی الله علیه
و سلم اطاعت او تابعداری کبني د فلاح او اطمینان شروند دی .
الله تعالی فرمائي :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ
سورة الانفال (۲۴۰) -

« ای مؤمنانود الله او دهغه در رسول دعوت قبول کری کله
چي تاسو هغه ته را بلی چي تاسو شروندی کوی » .

در رسول الله صلى الله عليه وسلم اتباع دالله

اتباع ده

در رسول الله صلى الله عليه وسلم په اطاعت او تابعداری کښې دالله اطاعت دى نوڅکه مونږ د رسول الله په اطاعت مأمور یو. الله تعالى فرمائی:

«مَنْ يَطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اطَاعَ الله» سورة النساء (۸۰) .

او چا چې د رسول اطاعت وکړ نو بيشکه هغه دالله اطاعت وکړ. او د رسول اطاعت څکه دالله اطاعت دى چې هغه يوه خبره هم له ځانه نه کوي بلکې خپله هم د وحى تابعداری او خلکو ته هم دالله وحى رسوى .

الله تعالى فرمائی:

«وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الهوى اِنْ هُوَ اِلَّا وحيٌ يُوحي» سورة النجم ۳۰-۳۴ .

او رسول د ځانه خبرې نه کوي ندی دا قرآن مگر وحى ده چې ورته کېږي .

او الله تعالى فرمائی:

«قُلْ لَا اَقُولُ لَكُمْ عِندى خِزَانَةُ اللهِ وَلَا اَعْلَمُ الغَيْبِ وَلَا اَقُولُ لَكُمْ لِىَ مَلَكٌ اِنْ اَتَّبِعِ اِلَّا مَا يُوحي اِلَى قُلْ هَاكِ يَسْتَوِى الاعمى

وَالْبَصِيرُ أَفْلا تَتَفَكَّرُونَ . سورة الانعام - ۵۰ .

ای محمد! ورتہ وواہیہ چی زہ تاسوتہ دانہ وایم چی ماسرہ
د الله خزانی دی اونه زہ پہ غیبو پوهیم اونه تاسوتہ دانہ
وایم چی زہ فرینتہ یم نرہ تابعداری نہ کوم مکر د هغه شی
چی ماته یی وحی کبری . ورتہ وواہیہ چی آیا برابر دی سوند
اولیدونکی .

او الله تعالی فرمائی :

وَإِنَّا لَم تَأْتِيهِمْ بِآيَةٍ قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَا قُلْ إِنَّمَا أَتَّبِعُ مَا يُرْسِلُ
إِلَيَّ مِنْ رَبِّي هَذَا بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ
يَذُوقُونَ . سورة الاعراف - ۳۳ -

او کله چی رانه وری دوی ته یو ایت نووائی چی ولی
یی ته پخپله نه غوره کوی ورتہ وواہیہ چی نرہ یواچی د
هغه تابعداری کوم چی ماته یی زما د رب له لوری وحی
کبری . داقرآن ستاسو د رب له لوری دلائل دی او
هدایت اورحمت دی هغه قوم لپاره چی ایمان را وری .
درسول الله صلی الله علیه وسلم داتباع په هکله زیات
احادیث هم راغلی دی چی دمثال په توگه به زه یو شو
لوستونکوته وړاندی کړم . عن ابن هریره قال قال رسول
الله صلی الله علیه وسلم :

”ما امرتکم به فخذوه وما نهیتکم عنه فانتهوا“
رواه ابن ماجه .

د ابو هريره رضی اللہ عنہ نہ روایت دی هغه وائی چي رسول
اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمایلی دی ؛
خه شی باندي چي ما تا سوتہ امر کري وی هغه واخلی
او دخه شی خخه می چي منعه کري یا ست دهقي خخه
منعه شی .”

بل روایت کنبی راجھی ؛

عن انس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: ثلاث من كن
فيه وجد حلاوة الإيمان من كان الله ورسوله احب اليه مما سواهما
ومن احب عبداً لا يحبه الا الله ومن يكره ان يعود في الكفر بعد اذ انقذه
الله كما يكره ان يلقى في النار .

انس رضی اللہ عنہ نہ روایت دی چي نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم
فرمایلی دی : ” دري خويونه دي چي چا کنبی وو نو دايمان خوبز والي
به پري و موي چا تپي اللہ اود هغه رسول دبل هر چانه نزيات
محبوب وي ، او شوک چي دچاسره محبت کوي يواخي دا اللہ لپاره وي
او چا چي دابده وگنله چي کفرته بهرته وگرخي وروسته له دي چي
اللہ ورشخه خلاص کرېدی لکه شنگه چي دابده کفي چي اور کته
ولو پري .”

اور رسول الله فرمائی

والذی نفسی بیدہ لایؤمن احدکم حتی یکون هواہ تبعاً
لما جئت به . . . الاربعین النوویہ

قسم دی ہے ہفہ ذات چہی زمانفس د ہفہ پہ لاس کبھی دی
ستاسوختہ یوکس ترہفہ پوری مؤمن کپدای نشی ترشو
پوری چہی دہفہ خواہش د ہفہ دین تابع نشی چہی زہ پری راغلی ہم؟
اودا ہلہ معلومہی چہی یوحدیث دچادرائی خلاف راشی نو
کہ ہفہ خپلہ رایہ پرہنبودہ اوحدیث فی واخیست مؤمن دی
اوکہ حدیث فی پرہنبود اودخپل خواہش فی ومنل نوہفہ
ہپشکلہ مؤمن کپدای نشی
ہمدارنگہ حدیث کبھی راشی ،

عن انس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : لا يؤمن
احدکم حتی اکون احب الیہ من والدہ وولدہ والناس اجمعین .
متفق علیہ

انس رضی اللہ عنہ نہروایت دی ہفہ وائی چہی رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم فرمایلی دی : ستاسو یوکس ترہفہ مؤمن کپدای نشی
ترشو چہی زہ ورتہ دیلار ، خوی او تولو خلوختہ زیات محبوب نشم .
نوہفہ شوک چہی در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم د محبت دعوہ
کوی او بیاخپلہ خبرہ یادخپل مشر ، امام ، پلار او یا بلچا
خبرہ د رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم د حدیث پہ مقابل کبھی منی ہفہ

هېڅکله مؤمن کېدای نشي .

بل حدیث کښی راځي

« عن المقداد بن معد يكرب رضي الله عنه قال : قال

رسول الله صلى الله عليه وسلم : « الاهل عسى رجل يبلغه
الحديث عني وهو متكى ، على اريكته فيقول بيننا وبيننا وبينكم
كتاب الله ، فما وجدنا فيه حلالاً استحللناه وما وجدنا
فيه حراماً حرّمناه ، وإن ما حرم رسول الله كما حرم الله »
رواه الترمذی و ابو داود و اللفظ للترمذی

د مقداد بن معد يكرب رضي الله عنه څخه روايت دی هغه وایي
چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي دي : خبردار ! نه دي ده
چې یوه سړي تر به زما حدیث ورسېږي او هغه به ټخپل ځای
تکيه کړي وي او وایي به چې زموږ اوستاسې تر مینځ د الله
کتاب دی نو پدې کښی مو چې څه حلال و میندل هغه به حلال
گڼو او پدې کښی مو چې څه حرام و میندل هغه به حرام گڼو ، - او
بې شکه هغه څه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم حرام کړيدي هغه
د هغې پر شان دي چې الله حرام کړيدي .

او دا ځکه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د ځان نه څه شی حرام
یا حلال نه گڼي بلکې د وحی تابعداري کوي ، او دا حدیث
پر پرویزیانو باندې د پېر سبه رد دی چې هغوی وایي : یواځې قرآن

بس دی او احادیثو ته ضرورت نشته ، او ځینې احناف هر د
 پرویزیانو څخه څرک ندي څکه چې دوی هم پر دې وځایونو کښې
 احادیث ندمتي او پر لیری تاویلونو قرآن او احادیث سره معارض
 واقع کوي ، او د احم وایې چې کتاب الله باندې زیادت په خبر واحد
 ندی جائز حال دا چې دا خبره بالکل صحیح نده بلکې دې وځایونو
 کښې احنافو هم په خبر واحد باندې په کتاب الله زیادت جائز
 کړې دی .

همدارنگه بل روایت کښې راځي

عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله
 عليه وسلم قال : إن مثلي ومثل ما بعثني الله به كمثل رجل
 أتى قومه فقال : يا بني رأيت الجيوش بعيتي وانا النذير العريان
 فالنجاء النجاء ، فأطاعه طائفة من قومه فأدجوا فأنطلقوا
 على مهلهم فنجوا ، وكذبت طائفة منهم فأصبحوا مكانهم
 فصبحهم الجيوش فأهلكهم واجتأهم فذلك مثل من اطاعني
 واتبع ما جئت به ومثل من عصاني وكذب ما جئت به من الحق ؛
 متفق عليه

د ابو موسی اشعری رضي الله عنه روایت دی هغه وایې چې رسول الله
 صلى الله عليه وسلم فرمایلي دي : زما مثال او د هغه دین او احکامو
 مثال چې الله زه پرې رالېږلی يم د هغه سړي په شان دی چې خپل

قوم ته راشی او ورته وایئ چي ما په خپلو سترگو د دښمن
 لښکر لیدلی دی او زه برېښم ویره ونکي یم نو ځانونه خلاص
 کړي، ځانونه خلاص کړي. نو یوه ډله دده د قوم څخه دده
 خبره ومنی او د شپې لار شې نو نجات بیاموی او یوه ډله
 ورته وایئ چي ته دروغ وایئ او خپل ځای کښې سهار کړي
 نو سهار کښې ورباندې لښکر راشي او هلاک او برباد یې
 کړي. نو دا دهغه چا مثال دی چي نرمایئ ومنل او دهغه دین
 تابعداری یې وکړه چي زه پرې راغلی یم او دهغه چا مثال
 دی چي نرمایي ونه منل او زه چي په کوم حق راغلي یم هغه
 یې دروغ وگڼل»

دا حدیث ددی بڼکاره دلیل دی چي د رسول الله صلی
 الله علیه وسلم اطاعت او اتباع وکړه نو هغه نجات ومونده
 او چا چي د رسول الله صلی الله علیه وسلم ونه منل هغه هلاک
 او د عذاب مستحق شو.

عن ابی هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله
 عليه وسلم

«من أطاعني فقد أطاع الله ومن عصاني فقد عصى الله.

رواه ابن ماجه .

د ابو هريرة ^{رضي} عنه روايت دی هغه وایئ چي رسول الله صلی الله علیه وسلم

فرمایلی دی :

«چاچی نما ومنل نوهغه د الله ومنل اوچاچی نما ونه

منل هغه د الله ونه منل»

هدا رنگه بل حدیث کنبی کنبی راجی :

عن ابی هریره رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه

وسلم قال: کل امتی یدخلون الجنة الا من أبی قالوا ومن

یأبی قال من أطاعنی دخل الجنة ومن عصانی فقد أبی»

رواه البخاری.

د ابوهریره رضی الله عنه نه روایت دی چی رسول الله

صلی الله علیه وسلم وویل :

نما تول امت به جنت نه داخلیری مگر هغه خوک نه داخلیری

چی انکار یی وکری. صحابه ئی وویل: خوک انکار کوی؟ رسول الله

صلی الله علیه وسلم وویل: چاچی نما ومنل جنت نه داخل

شو او چاچی نما ونه منل هغه انکار وکری».

د رسول الله صلی الله علیه وسلم د اتباع په هکله زیات

احادیث او اثار راغلی دی او دا حکم چی د رسول الله صلی

الله علیه وسلم په اتباع کنبی کامیابی ده او رسول الله صلی الله

علیه وسلم مونږ نه ډیر بشکاره او واضح دین پری ایښی دی

لکه چی فرمایي:

«لقد تركتكم على مثل البيضاء ليلها ونهارها سواء»

رواه ابن ماجه من حديث ابي اللهداء.

بي شڪبه ما تاسو ڀه سڀيئنه لار پري اينبي ياست چي شپه

او ورڃُ يڀ برابر ڏهه»

نو ڏ اسلام دين ڊير واضح او روڻبان ڊي او يوه مسئلہ هم

پکڻبي مبهمه او نامعلومه نه ڏهه يواڻي ڀه هغه چا تيار او ابهام

ساجي چي هغه ڊقرآن او سنت نبوي شخه ناخبره وي او حان پري

نه پوهوي .

د قیامت په ورځ به خلك در رسولانو د اتباع

آرمان كوی

الله تعالی فرمائی :

« وَأَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخْرِدْنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ نَحِبُّ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرَّسُولَ
أَوْلَمَ تَكُونُوا أَقْسَمْتُمْ مِّنْ قَبْلِ مَا لَكُم مِّنْ زَوَالٍ »

سورة ابراهيم ۴۴-

او و ویره وک خلك دهغه ورځی څخه چې را به شي دوی
تر عذاب او ظالمان به وائی چې ای زموږ سر به موږ نږدی نیچي
ته وروسته کړه موږ به ستا دعوت قبول کړو- او در رسولانو
تابع داری به و کړو- ایا تاسو مخکې له دی قسم نه و کړي
چې تاسو ته هېڅ زوال نشته ..

نو د قیامت په ورځ به وائی چې ای سر به موږ دتیا ته ولږه چې
ستا در رسولانو اتباع و کړو حال دا چې بیا دنیا ته راتلل نشته نو بیا

به آرمان کوی چي کاش مونږ درسول الله صلی الله علیه و سلم
تابعداري کړي وای او د نورو خلکو تابعداري موند وای کړي.

الله تعالی فرمائی:

«وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَلِيَّتَنِي اتَّخَذْتُ
مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلاً يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَاناً
خَلِيلاً لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ
الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولاً» سورة الفرقان ۲۷-۳۶-۳۹.

په هغه وړخ چي ظالم به په خپلو لاسونو غاښونه ولگوي و به
وايي چي کاش ما درسول الله لار نيولي وای های افسوس کاش
چي ما فلاني په دوستي نه وای نيولای بيشکه نه وي د پند
دقرآن وسنت) مخبري لاري کرم وروسته له هغې چي ماته راغې
او دی شيطان انسان لپاره تنها بې مرستي پرېښوونکي».

نو د قيامت په وړخ به د الله او هغه درسول نه منونکي د
دی آرمان کوي چي کاش مونږ درسول الله تابعداري کړي وای
کاش چي د فلاني مشر، پير، حاکم او ..... می نه وای منلي
هغه خونړه د الله د سمي لاري او درسول الله صلی الله علیه
وسلم د اتباع خښه بل خوا ته اړولای وم.

در رسول الله صلی الله علیه وسلم خلاف د

عذاب او جهنم ته دننوتو سبب دی .

الله تعالی فرمائي:

وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَ
يَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصَلِّهِ جَهَنَّمَ
وَسَاءَتْ مُصِيرًا «سوره النساء - ۱۱۵»

او هغه چې خلاف وکړه در رسول وروسته له هغه چې دی
ته هدايت بنکاره شو او تابعداری یې وکړه غیر د مؤمنانو د لارې
نو و به یې گرځول هغه لور ته چې وگرځیده او جهنم ته به یې
داخل کړو او ډیر بد ځای دی د ورگرځیدو».

او الله تعالی فرمائي:

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقَّوْا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ «سوره الانفال - ۱۳»

دا په سبب دی چې هغوی خلاف کړی و د الله او د هغه

در رسول او هغه څا چې خلاف وکړ د الله او د هغه در رسول
نويې شکه الله سخت عذاب ولامی .

او الله تعالیٰ فرمائی :
 تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ يَدْخُلْهُ جَنَّتٌ
 تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ
 الْعَظِيمُ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ
 يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ .-

سورة النساء - ۱۳۳ - ۱۳۴ -

دا د الله حدود دی او چا چې اطاعت وکړ د الله او د هغه
در رسول. نو داسې جنتونو ته به یې داخل کړي چې لاندې
ترې ویالی به یې په دی کښې به همیشه وي او دالویه
کامیابی ده او هغه چا چې د الله او د هغه در رسول نافرمانی
وکره او د هغه حدودو څخه یې تجاوز وکړ نو اور ته به یې
داخل کړي همیشه به پکښې وي او د لیساره سپکوونکې عذاب دی .
الله تعالیٰ فرمائی :

« فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ
 فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ » سورة النور - ۶۳ -

نور و مرو دی و ویر یې هغه کسان چې در رسول د طریقې
نه خلاف کوی چې ده ته به فتنه ورسېږي او یا به ورته درد

نالک عذاب ورسیدنی .

تفسیر ابن کثیر د دی ایت په تفسیر کنبی داسی لیکي ؛
 (فلیحذر الذین یخالفون عن امری) ای عن امر رسول الله
 صلی الله علیه وسلم و هو سبیلہ و منهاجہ و طریقته
 فتوزن الأقوال والأعمال بأقواله وأعماله فما وافق ذلك قبل
 وما خالفه فهو مردود علی قائله و فاعله کائناً من کان کما ثبت
 فی الصحیحین و غیرهما عن رسول الله صلی الله علیه وسلم أنه
 قال : " من عمل عملاً لیس علیه أمرنا فهو رد " ای فلیحذر
 ویخش من خالف شریعة الرسول باطناً و ظاهراً ان تصیبه
 فتنه ، ای فی قلوبهم من کفر او نفاق او بدعة لا ویصیبه
 عذاب الیم ، ای فی الدنیا بقتل او حد اُحبس او نحو ذلك .

تفسیر ابن کثیر ص ۷۰۳

د (عن امره) نه مراد د رسول الله صلی الله علیه وسلم امری
 چی هغه د رسول الله صلی الله علیه وسلم لار ، طریقہ ، طرز عمل
 او شریعت دی نواعمال او اقوال به د هغه په اقوالو او اعمالو
 تلل کبړي نو هغه چی د رسول الله صلی الله علیه وسلم دا اعمالو او اقوالو
 سره برابر و قبلېږي به او کوم چی مخالف و نو هغه به د هغه و یونکی
 او کوونکی باندي رد کبړي هر شوک چی وي .

لکه چی په صحیح بخاری او صحیح مسلم او نور و کتابونو کسبې

صحيح حديث ثابت دى چي رسول الله عليه وسلم ويلى دى :
«چاچي داسي عمل وکړ چي زمونږ په طريقه نه ژنوهغه

رد دى .»

نومعنى داستوه چي ارومرودى وو پرېزي هغه کسان چي د
رسول الله عليه وسلم د شريعت خه ظاهري اوباطني مخالفت
کوي چي دوپته به ددوى په زړونوکښى فتنه ورسپړي د
کفر، نفاق اوبدعت خه اويابه ورته دردناک عذاب ورسپړي
په دنياکښى په قتل، حد، حبس (بند او جيل)، اوياداسي
نوروسره .»

هغه څوک چې در رسول الله صلی الله علیه وسلم د اتباع

څخه خلك منع کوي هغه منافق دی

الله تعالی فرماني :

وَإِذْ أَيْدِيكُمْ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ

رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يُصَدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا ۝ النساء - ۶۱

” او کله چې دوپټه وویل شي چې راشئ هغه کتاب ته چې الله را لېږلي او رسول ته نو تر به کوري منافقان چې بندوی خلك له تانه په بندولو سره “ .

نو دا کار د منافقانودې چې د الله تعالی د کتاب او در رسول الله

صلی الله علیه وسلم د اتباع څخه خلك منع کوي او داسې منافق صفته خلك په اوسني وخت کښی د پر زیات دي چې هغوی د در رسول الله صلی الله علیه وسلم د اتباع او د الله تعالی د غوره کړي دین څخه خلك په ډول ډول پامو منع کوي کله ورته وايي چې دا حدیث زموږ د مذهب څخه مخالف دی ، کله په ډېرو بعید و تاویکونو سره خلك در رسول الله صلی الله علیه وسلم د طریقو څخه لیري کوي او کله دیوې دیني درسگاه ، جومات او ټولني څخه خلك بندوي او ورته وايي چې هلته لار نشی هغه خلك و هابیان دي او زموږ د مذهب نه مني . . . . .

در رسول الله ﷺ دست و مخالف

مؤمن نشي کېدای

الله تعالى فرمائی :
« فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ
ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا »

النساء (۶۵)

نه ده داسې لکه څنگه چې داخلک گمان کوي او ستا په رب
زما قسم دی هېڅکله دوی مؤمنان کېدای نشي تردې چې
حاکم ونگرځوي تا په هغه څه کېښي چې د دوی تر مېنځ پېکښې
اختلاف پېدا شوې وي او بيا ستا د فيصلې په هکله په خپلو ځانولو
کېښي تنگي ونه ومومي او تسليم شي په تسليم دوسره .
الله تعالى په خپل ذات قسم کوي چې داخلک تر هغې مؤمنان
کېدای نشي ترڅو چې اختلاف په وخت کېښي په تافېصله ونکړي

اوبياستافيصلې ته داسې غاړه كېنېږي دي چې پرې خوشحاله وي
 اوخفه نوي ، نو د اختلاف په صورت كېنې مونږ ته پكار دي
 چې په قرآن او حدیثو فیصله وكړو او دخلكو په رأیو
 او اجتهادونو فیصلې ونكړو ځكه چې رسول الله ﷺ
 مونږ ته همدا دوه شیان پری ایښی دي چې یو قرآن او بل
 نبوي احادیث دي لکه چې په حدیث كېنې راځي :

عن ابن عباس رضی الله عنهما ان رسول الله ﷺ خطب
 فی حجة الوداع فقال : " تركت فيكم ما إن اعتصمتم به
 فلن تضلوا أبداً كتاب الله وسنة نبيه " . رواه الحاكم
 د عبد الله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دی چې رسول الله ﷺ
 په حجة الوداع كېنې خطبه ولوسته نو وئې فرمایل :

" ما په تاسو كېنې داسې څه پری ایښی دي كه تاسو پرې منگولی
 ولگولی نو هېڅكله به گمراه نشئ چې هغه د الله كتاب دی او د
 هغه د بنی سنت دی . "

نو معلومه شوه چې هدایت په همدې دواړو كېنې دی او پدې
 دواړو باندې په عمل كولو كېنې دی او كه دادواړه چا
 پرېښودل نو اړو مړوبه گمراه او بې لیاړی شي .

کوم عمل کبني چي در رسول الله ﷺ اتباع

نوي هغه باطل دي

الله تعالى فرمائي:

۰۰ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَصَدُّوْا عَنِ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَشَاقَّوْا
الرَّسُوْلَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدٰى لَنْ يَضُرُّوا اللّٰهَ
شَيْئًا وَسَيُحِبِّطُ اَعْمَالَهُمْ . يَا أَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اطِيعُوا اللّٰهَ
وَاطِيعُوا الرَّسُوْلَ وَلَا تُبْطِلُوْا اَعْمَالَكُمْ

محمد (۳۲ - ۳۳)

بي شڪ هغه ڪسان چي ڪفر في ڪريدي اودالله دلا مري نه في

خلڪ بند ڪريدي اودرسول خلاف في ڪريدي وروسته
له هغي چي هدايت ورته سبڪاره شو نو هپشڪله الله ته هپج ضرر
نشي رسولي اوزر ده چي الله به في عملونه برباد ڪري .
اي مؤمنانو! دالله اطاعت وڪري اودرسول اطاعت وڪري
اوخپل عملونه مه برباد وئ .۰۰

نو عملونه هله باطل او برباد پري چي در رسول الله ﷺ

اتباع پکبني نوي او هر هغه عمل چي در رسول الله ﷺ طريقه

پڪي ره وي هغه بدعت دي او هر بدعت گمراهي ده
پڪي چي په حديث ڪنبي راخي :

عن جابر بن عبد الله الأنصاري قال خطبنا رسول الله
ﷺ فحمد الله واشني عليه ثم قال : إن أفضل الهدى
هدى محمد ﷺ وشر الأمور محدثاتها وكل بدعة
ضلالة .

د جابر بن عبد الله الانصاري رضی اللہ عنہ نه روایت دی هغه
واي چي مون نه رسول الله ﷺ خطبه ولو سسته نو
د الله حمد او شتائي وويله بياني وفرمايل : بهتره لاره او
هدايت در رسول الله ﷺ هدايت او طريقه ده او په
کار و نو کښي بد چي دي هغه نوي نوي کارونه دي او هر بدعت
گمراهي ده .

په يو حديث شريف کښي راخي :

عن عائشة رضي الله عنها قال قال رسول الله ﷺ :
من احدث في امرنا هذا ما ليس منه فهو رد .

اخرجه البخاري ومسلم و ابوداود .

د عائشي رضي الله عنها هغه روایت دی چي رسول الله ﷺ
وفرمايل : چا چي ز مون نه پدي دين کښي نوي کار پيدا کړي چي ددي
هغه نه و نو هغه رد دي .

په بل روایت کښي راخي چي چا داسي عمل وکړي چي ز مون نه طريقه

پکبني نوه هغه رد دی .

نوه هغه عمل يا هر هغه قول او فعل چې در رسول الله
صلی الله علیه و آله و سلم اتباع پکبني نوي هغه رد دی يعني مقبول ندی
او بدعت دی او هر بدعت کمراهي ده اولکه خنکي چې داوسنی
زمانی مبتدعین وائی چې بدعت کبني حسنه شته نه دا
صحيح نده بلکي هر بدعت کمراهي ده او بدعت کبني بيه نشته
لکه چې امام مالک رحمه الله وائی :

من ابتلع في الإسلام بدعة يراها حسنة فقد زعم
أن محمداً صلى الله عليه وسلم خان الرسالة لأن الله يقول
« اليوم أكملت لكم دينكم واتممت عليكم نعمتي ... »
« في الم يكن يومئذ ديناً لا يكون اليوم ديناً » -

اصول في البدع والسنن صح

چاچي اسلام کبني بدعت وکر او هغه في حسنه بدعت
کانه نوده داکمان وکر چې محمد صلی الله علیه و آله و سلم په رسالت کبني خيانت
کر پدی حکم چې الله تعالی فرمائی « نن ورغ ماتا سوت ستا
دين پورا کر پدی . . نوه هغه ورغ در رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم
په وخت کبني چې خه شی دين نوه نون هم دين ندی -

عبد الله بن مسعود رضی الله عنه فرمائی :

« اتبعوا ولا تبندوا فقد کفیتم » - رواه الدارمی

تاسو در رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم اتباع وکرئ او بدعت مکوئ

حُڪمچي تاسي ته دين پوره اوبس شويدي .
همدارنگه يوبل روايت ڪينې راڻي :

”عن مجاهد قال دخلت مع عبد الله بن عمر مسجداً وقد
اذن فيه ونحن نريد أن نضلى فيه فثوب المؤذن فخرج
عبد الله بن عمر من المسجد وقال : أخرج بنا من
عند هذا المبتدع ولم يصل فيه“

رواه الترمذی

دمجاهد نروايت دي هغه وائي چي زه د عبد الله بن عمر
رضي الله عنهما سره يوجومات ته ننوتم چي ٻه هغه ڪينې اذان
شوي ۽ اومونڙ غوبنستل چي لمونڇ پڪينتي وڪرو نومؤذن آواز
وڪر چي لمانڇه ته راڻي، نو عبد الله بن عمر دجومانڙوت
او وئي ويل : مونڙ ددي بدعتي له جومات نروباسي؟ - او
لمونڇ ڦي پڪينتي ونڪرا .

لمانڇه ته دعوت و رکول ٻه ظاهر ڪينې ٻنہ ڪار معلوم ٻي
لکن در رسول الله ﷺ ۽ ٻه وخت ڪينې اذان نه غير داسي
آواز نه ۽ شوي نوڇڪه ورته عبد الله بن عمر بدعت ووايه .
نوڪه اسلام ڪينې چهر ته بدعت حسنه واي دغه ڪار به
ضرور بدعت حسنه ۽ او عبد الله بن عمر رضي الله عنهما به ورته
ٻنہ ڪار ويلاي ۽ لکن هغه دغه دلمانڇه دعوت ته بدعت ووايه

اودا حکم چي درسول ﷺ اتباع پکښې نوه .
همدارنگه اذان کول بڼه کار دی لکن داختر لمانخه پپاره
اذان کول نشته او که پچا وکړ ګناه يي وکړه ځکه دغه کار
رسول ﷺ عليه وسام ندی کړی نو دا بدعت دی .
همدارنگه نور زيات داسې مثالونه شته چي دهغې نه دامعلومې
چي اسلام کښې بدعت حسنه نشته او هر بدعت کمراهي ده .
نورهغه عمل چي درسول ﷺ اتباع پکښې نوي
هغه بدعت او باطل دی .

اتباع الرسول اود رسول الله ﷺ صحابه

در رسول الله ﷺ صحابه کرام رضی الله عنهم د
رسول الله ﷺ په اتباع کبني د پر کلک وو او در رسول الله ﷺ
تابع داری نی په هرڅه کبني کوله لکه چې په حدیث کبني
راجی :

” عن ابن عمر رضی الله عنهما عن النبی صلی الله علیه وسلم

أنه اتخذ خاتماً من ذهب فلبسه فاتخذ الناس خواتيم الذهب
فقام النبي ﷺ فقال : إني كنت البس هذا الخاتم وإني
لن البسه ابداً فنبذوه فنبذ الناس خواتيمهم ” رواه احمد
د عبد الله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دی چې رسول
الله صلی الله علیه وسلم د سرو زرو یوه ګوته جوړه کړه او په
لاس یې کړه نو نور و خنکو هم د سرو زرو ګوتې جوړې کړې

نورسول الله صلى الله عليه وسلم پورته شواو ويې ويل چې: ما
 ډاگوته په گوته كړې وه. خوزه به يې نور هېڅكله په گوته نه
 كړم نوگوته يې وغورځوله خلكو هم خپلې گوټې وغورځولې
 همدا رنگه بل روايت كښې راځي:

عن مجاهد عن عبد الله بن عمر ان النبي صلى الله عليه وسلم
 قال:

لا يمنع رجل أهله أن يأثوا المساجد فقال ابن لعبد الله
 بن عمر فإننا نمنعهن فقال عبد الله: أهدت لك عن رسول الله
 صلى الله عليه وسلم وتقول هذا قال فما كلمه عبد الله حتى
 مات. رواه أحمد.

د مجاهد نه روايت دی:

هغه د عبد الله بن عمر رضی الله عنهما نه روايت کوي چې نجی
 کریو صلی الله علیه وسلم ویلی دي: یو سړی دی خپله ښځه
 ددی نه نه منع کوي چې جو ماتونو ته لارې شي نو د عبد الله
 بن عمر رضی الله عنهما یو ځوی وویل: چې مونږ به یې منع کوو
 عبد الله بن عمر وویل چې نه درته د رسول الله صلی الله علیه
 وسلم حدیث بیانوم او ته دا خبره کوی. مجاهد وايي چې عبد الله
 بن عمر خپل ځوی سره تر مرگه پورې خبرې ونه کړې
 همدا رنگه بل روايت كښې راځي:

عن سالم بن عبد الله انه سمع رجلا من اهل الشام وهو
يسئَلُ عبد الله بن عمر عن التمتع بالعمرة الى الحج
فقال عبد الله بن عمر هي حلال فقال للشامي ان اباك قد
نهي عنها فقال عبد الله بن عمر: رأيت ان كان ابي
نهي عنهما وصنعها رسول الله صلى الله عليه وسلم امر ابي يتبع
ام امر رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال الرجل بل امر رسول
الله صلى الله عليه وسلم فقال لقد صنعها رسول الله صلى
الله عليه وسلم. رواه الترمذي.

د سالم بن عبد الله نه روايت دي هغه واي چي ما ديوة شامي
سري نه واوريدل چي د عبد الله بن عمر خه يي حج پيه هر خوي
د عري پوښتنه كوله عبد الله بن عمر وويل چي دا كار حلال
دي نو هغه شامي وويل چي ستا پلار (عمر) خو خلك ورځنه
منع كول عبد الله بن عمر وويل: ته ماته دا ووايه چي
كه نه پلار بترې منعه كړې وي او رسول الله صلى الله عليه وسلم
دا كړې وي. نو نه پلار تا بعداري به كېږي او كه د رسول الله
صلى الله عليه وسلم ۶.

هغه سري وويل بلكي د رسول الله صلى الله عليه وسلم
د حكم تا بعداري به كېږي نو هغه وويل چي رسول الله صلى الله
عليه وسلم دا كار كړې دي ۸.

نو عبد الله بن عمر رضی الله عنهما د رسول الله صلی الله علیه وسلم د حدیث په مقابل کېنې دخپل پلار عمر رضی الله عنه خبره وښودله - افسوس د هغه چا په حال چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم د حدیثو په مقابل کېنې د پنځو متلونو، د پلار او نیکه خبرې، د امام او پېشوا خبرې او داسې نورې د لیلو خبرې او اقوال مني او احادیث پرېږدي -

همدارنگه بل روایت کېنې راځي:

عن سعید بن جبیر

عن عبد الله بن مغفل انه كان جالساً الى جنبه ابن أخ له فخذف منها وقال: ان رسول الله نهى عنها وقال: إنها لاتصيد صيداً ولا تنكى عدواً وانها تكسر السن وتفقأ العين، قال: فعاد ابن أخيه يخذف فقال: أأحدثك أن رسول الله صلی الله علیه وسلم نهى عنها ثم عدت تخذف لا أكلمك ابداً» - رواه ابن ماجه .

سعید بن جبیر د عبد الله بن مغفل نه روایت کوي چې دهغه خواته دهغه وړمړه ناست ؤ نو یوه وړه گیتکې (د شگه) یې گوزار کړه نو عبد الله بن مغفل منع کړ او ورته یې وویل چې رسول الله صلی الله علیه وسلم له دی نه منع کړي او ویلی یې دي: چې دا د وړې گیتکې گوزار نه ښکاره کوي او نه د ښمن

منع کوي بلکي داغابن ماتوي اوسترگه را اوباسي « سعيد
 وايئ چي د عبدالله ورا را بيا دا گوزارونه شروع کرل نو عبدالله
 ورته وويل چي نه تا ته حديث وایم چي رسول الله صلی الله
 علیه وسلم دا کار منع کړی دی او ته بيا گوزارونه کوی ؟
 زه به تا سره هېڅکله خبرې ونه کړم .

همدارنگه بل روایت کښې راځي :

عن زيد بن اسلم .

عن ابن عمر قال دخلت على النبي صلى الله عليه وسلم
 وعلى ازاره يتققق فقال من هذا قلت عبد الله بن عمر قال
 ان كنت عبد الله فارفع ازارك فرفعت ازارى الى نصف السا
 قين فلم تنزل ازارته حتى مات . رواه احمد .

زيد بن اسلم د عبدالله بن عمر رضی الله عنه نه روایت کوي
 هغه وايئ چي نه رسول الله صلی الله علیه وسلم با ندې ورنه
 او زما یولنگ ؤ چي بنکته ځا نگیده نور رسول الله صلی الله
 وويل چي داڅوک دی ؟ ما ورته وويل چي عبد الله بن عمر .
 هغه وفرمايل چي که ته د الله بنده یې لولنگ (پرتوک) دی
 اوچت کړه نو ما خپل پرتوک د پنډيو نيمايي پورې اوچت
 کړ . زيد وايئ چي د عبدالله پرتوک ترمرگه پورې اوچت

نوصحابه کرام نر مونږ د ملایانو او یاعوامو په څېر نه وې چې کله ورته حدیث وویل شي نو هېڅ پروا پرې نه کوي بلکې ما ډېر داسې خلک لیدلي چې ځانته د علم نسبت کوي او لویه دعوه لري خو کله چې ورته دغه رنګ حدیث ویل شوی لکه عبدالله بن عمر ته چې ویل شو نو هېڅ پروای نه ده کړې بلکې استهزاء یې کړې ده او قد جربنا بذلك مراراً -

د عبدالله بن عباس نه چا دیوی مسئلې په باره کښې پوښتنه وکړې نو عبدالله ورته په حدیث جواب ورکړ هغه سرې وویل چې عمر او ابوبکر داسې ویلي دي نو عبدالله بن عباس په تموسه شو او ویې ویل:

یوشک ان تنزل علیکم حجارة من السماء اقول قال رسول الله صلی الله علیه وسلم و تقولون قال عمر و ابوبکر

تفسیر أضواء البیان ج ۷ - ۵۱۶ -

مجموع فتاویٰ شیخ الاسلام ج ۳۱۵ - ۳۰ -

نږدې ده چې په تاسو د آسمان نه تېرې راوورېږي زه وایم چې رسول الله صلی الله علیه وسلم داسې ویلي او تاسو وایې چې عمر او ابوبکر داسې ویلي دي -

نوصحابه و د حدیث په مقابل کښې د عمر او ابوبکر

رضی الله عنهما قول ناسی بدکانه چي ورته یی وویل
آسمان نه به درباندي تنپری نازل شی - نوکه عبدالله
بن عباس چپرته اوس ژوندی وای او ز موند دا ارانده مقلدین
یچ لیدی وای نوخه به یی ورته ویل چي دوی دهر پیر
فقیر او امام خبره په حدیث مخکنی کوی -
هلا رنگه په بل روایت کنبی راجی :

عن ابن الحنظلية قال قال رسول الله صلى الله عليه
وسلم، نعم الرجل خريم الاسدي لولا طول جمته واسبال
ازاره فبلغ ذلك خديما فجعل يأخذ شفرة يقطع بها
شعرة الى اذنيه ورفع ازاره الى انصاف ساقيه -
رواه احمد -

ابن حنظليه نه روایت دی هغه وای چي رسول الله صلی
الله علیه وسلم وفرمایل :

خريم اسدي دهر بنه سرې دی خوکه دسر ويشتان
یچ دهر اوبده نه وای او پرتوک یی دکیتکیو نه بنکته نه وای
نو دا خبره خريم ته ورسیده نو هغه قیچی راواخیسته
او ويشتان یچ غور وونو نیما یی پورې غوڅ کړل او پرتوک یی
دپنډیو نیما یی پورې پورته کړه -
بل روایت کنبی راجی :

عن عمران بن حصين قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الحياء خير كله او ان الحياء خير كله فقال بشير بن كعب ان النجد في بعض الكتب او قال الحكمة ان منه سكينه ووقار لله عز وجل ومنه ضعفا فاعاد عمران الحديث واعد بشير مقالته حتى ذكر ذلك مرتين او ثلاثا فغضب عمران حتى احمر عيانه وقال احدثك عن رسول الله صلى الله عليه وسلم

و تعرض فيه لحديث الكتب ۲ رواه احمد

عمران بن ^{حصين} نزيروايت دي هغه وائي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي چي حيا ٽول خير دي او يابي شڪه حيا ٽول خير دي نوبشير بن كعب وويل مونن پر خينو ڪتابونو اوياحڪم ڪبني ليدي دي چي خيني دهيا نه سڪون او وقار دي الله تعالى لره او خيني ضعف دي نو عمران بيا حديث و وايه او بشير بيا خپله خبره و ڪره تردي چي داخبره ئي دوه يادري ڄل و ڪره نو عمران داسي پر غصه شو چي سترنگي ئي سري شوي او وئي ويل چي زه درته در رسول الله صلى الله عليه ^{سلي} حديث بيا نوم اوت پڪبني دڪتابونو خبري ڪوي ؟

در رسول الله صلی الله علیه وسلم تخذ و پروسته

د هېچا اتباع په مسلمانانو لازمه نده

لکه چې مخکښی مویادونه و کړه الله تعالی په خپلو
بندگانو خپل اطاعت فرض کړیدی او بیایي دخپل رسول
محمد صلی الله علیه وسلم اطاعت فرض کړیدی در رسول الله
صلی الله علیه وسلم تخذ و پروسته د هېچا اطاعت په موندنې فرض
ندی بلکې که در رسول الله صلی الله علیه وسلم په مقابل کښی چا د بل
هر چا خبره ومنله نو هغه گمراه شو او دامراؤ اطاعت هم
دانله تعالی او د هغه در رسول صلی الله علیه وسلم د اطاعت
لاندي دی او دانله په معصیت کښی د هغوی اطاعت نشته
بلکې که دانله په معصیت یی امر کاوه بیایي نه منل فرض دي
په حدیث کښی راځي :

عن عبد الله بن ثابت قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
والذي نفس محمد بيده لو أصبح فيكم موسى ثم اتبعتموه
وتركتموني لضلتم ... الحديث " رواه احمد

« عبد الله بن ثابت نه روايت دي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم
فرمايلي دي : قسم دي په هغه ذات چي د محمد نفس دهغه
په لاس كښي دي كه موسى عليه السلام تاسي ته راځي او بيا
مودهغه تا بعداري وكړه اوزه مو پرېښودم نو اړومرو
به كمراه شي » .

نود موسى عليه السلام تا بعداري سره لدی چي هغه
په مبرو لکن در رسول الله صلى الله عليه وسلم په مقابل كښي دهغه
منل كمراهي ده نو افسوس دهغه مقلدينو په حال چي در رسول
الله صلى الله عليه وسلم صحيح حديث ورته ورسپړي او بيا د مذهب
تقليد كوي او هغه حديث نه مني نو ايا دا به كمراه نوي
بلكي دا تر ټولو لوی كمراه دی .

همدارنگه حديث كښي راځي :

عن جابر بن عبد الله رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
لا تسألوا أهل الكتاب عن شيء فإنهم لن يهدوكم وقد
ضلوا فإنكم إما أن تصدقوا بباطل أو تكذبوا بحق فإنه لو كان
موسى حياً بين أظهركم ما حلّ له إلا أن يتبعني - رواه احمد

د جابر بن عبد الله رضي الله عنه نه روايت دي هغه وايي چي
رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي :

”داهل كتابونه دهېڅ شې پوسبتنه مكوئ ځكچې هغوي
هېڅكله تاسو ته سمه لاره نشي ښودلې او هغوي گمراه شوي
دي ځكچې يابه تاسو د باطل تصديق وكړئ او يابه د حق
تكذيب وكړئ . او كه موسى عليه السلام ژړوندى وای
ستاسو مينځ كښې نو هغه ته بل څه روا نه و غږ لږدى
چې نه ماتا بعداري وكړي .“

او بل روايت كښې راځي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:
”والذى نفس محمد بيده لو بدالكم موسى فاتبعتموه
وتركتموني لضللتم عن سواء السبيل ولو كان حيا وادرك
نبوتى لاتبعنى .“ رواه الدارمي من حديث جابر
قسم دي په هغه ذات چي د محمد نفس د هغه په لاس
كښې دي كه موسى عليه السلام تاسو ته راښكاره شي او د
هغه تا بعداري موو كړه اوزه مو پرېښودم نو د سمې لارې نه
به پرې لارې شي؛ او كه موسى عليه السلام ژړوندى وای اونها
نبوت يي ميندلاى وای نو اړو مرو به يي زما تا بعداري كړي؟
نو موسى عليه السلام چي پېغمبر و كه ژړوندى وای
هغه ته به د رسول الله صلى الله عليه وسلم د بعثت څخه وروسته د
دېلچا اطاعت روانه و نو بل چا ته به څرنگ روا شي .

د تقلید رد

د اتباع الرسول په مخکښی ډېر زیات خنلوند دي مخکښی
ټول نصوص چې د اتباع په هکله ذکر شوه د تقلید رد هم
پکښی وشو لکن د زیات وضاحت او تائید لپاره به زه د
لوستونکو لپاره د تقلید لغوی او اصطلاحی معنی وکړم او
بیا به د نصوصو په رڼا کړو د علماؤ د اقوالو په تائید د تقلید
رد وړاندې کړم ، که څه هم مونږه الله تعالی په قرآنی
نصوصو او نبوی احادیثو سره د بل هر قسم استدلال مخ
مستغنی کړي یو ، خو یواځې او یواځې د دې لپاره به د علماؤ
اقوال ذکر کړو چې ځینو ناخبرو لوستونکو ته د اېښکاره
شي چې دا مسأله زمونږ د ځانگړی رای او فکر نتیجه نده بلکې
ټول حق پرست محققین علماء زمونږ د دې کار وړان ملگري
دي او د تقلید رد له دې کبله ضروري گڼم چې د تقلید په
سبب په اسلامي امت کښی لوی تفرق او زیاتې شخړې
او اختلافات را مېنځته شویدی تردی چې ځلک د قرآن او

نبوی احادیثو تخنجه د پربلیری شوییدی د ائمه کراموسپه
هکله دومره غلو اوزیاتی شروع شوییدی چې دهغوی اقول
بلکی دهغوی تخنه لاندې دنوروزیا توخلکو اقول دقرآن
او حدیث په خای استعماله پری او داسې استدال پری
نیول کېری چې ته به وای دغه اقول اسمانی وحی ده عام
خلک ددین سره دومره نا آشنا شویدی چې دیوه مثل او قرآن
ترمنج یا دیوه شعر او حدیث ترمنج یا د فقهاؤ د اقول او
نصوصو ترمنج هېچ تمیز نشته بلکې که چېرته یو چاته په دینی
مسئله کې یو قرآنی ایت یا نبوی حدیث بیان شي نو هغه
به سمدستی ددې په مقابله کې دیوه عالم قول یا د
عبدالرحمن بابا یو شعر پېش کری . عوام خو لاشه چې
د پرعلماء مونږ داسې لیدلی دي چې کله ورته یو حدیث وویل
شي نو هغه په دېر غضب سره د حدیث د نه منلو پاره
د خلکو اراء او اقول وړاندې کړي نومونږ حیران یو
چې دوی پدې نه پوهېږي چې د نص په مقابله کې نورخه
دلیل نشی کېدای او که سره د پوهې داسې کوي :

فان كنت لاتدری فتلك مصیبة

وان كنت تدري فالمصیبة أعظم

که نه پوهېږي او داسې کوی نو دا هم یو مصیبت دی او که
پوهېږي او سره د پوهې داسې کوي نو بیا خود پر لوی مصیبت

د تقلید لغوي معنی :

تقلید د تفعیل د باب تحتہ مصدر دی اود *قلادة* د
مادې تحتہ اخیستل شویدی ، قلادة هغه غاړه که اوغړ ونډي
ته ویل کېږي چې د ځناورو او چار پایانو پر غاړه کېږي اچول کېږي
نو تقلید په لغت کېږي غړ ونډي پر غاړه کېږي اچولو ته وایي لکه د
حدیثو پر کتابونو کېږي *باب تقلید الغنم* یا *تقلید الابل*
راځي یعنې د حج پر مناسکو کېږي هغه د هدیی خاږوي پر غاړه
کېږي غاړه که اچول اوغړ ونډي اچول .

د تقلید اصطلاحی معنی :

تقلید په اصطلاح کېږي دیو چا خبره بې دلیل له منلو ته وایي ،
لکه چې امام ابن القیم د تقلید اصطلاحی معنی داسی را نقلوي
*التقلید معناه فی الشرع الرجوع إلى قول لاجحة لقائله
عليه وذلك ممنوع منه فی الشریعة والإتباع ما ثبت علیه
حجة* .
اعلام الموقعین ج-٢ ص ١٧١

د تقلید معنی په اصطلاح کښې دا ده چې یو داسې قول او خبرې ته رجوع کول دي چې دهغه ویونکی ته پرې دلیل نه وی او دا په شریعت کښې منع دی او اتباع دی ته وایې چې دلیل پرې ثابت وی» ملا علی قاری حنفی په خپل کتاب شرح قصیدة امالی ص ٣٤ کښې لیکي .

«والتقليد قبول قول الغير بلا دليل فكأنه لقبوله جعله قلادة في عنقه»

«تقلید د بل چا خبره منل دی بی دلیل، نو دا ددی د قبول له کبله داسې شو لکه دا خبره یې یوه غاړه کی او غرونډې کړ او په خپله غاړه کښې یې واچاوه»
 همدارنگه مسلم الثبوت کښې راځي:
 «التقليد العمل بقول الغير من غير حجة»

«تقلید د بل چا په خبره یې دلیل عمل کول دی»
 مختصر ابن حاجب د تقلید معنی داسې کوي:

«التقليد العمل بقول غيرك من غير حجة - مختصر ابن حاجب ٢٣١»
 تقلید دی ته وایې چې ته د بل چا په خبره یې دلیل عمل وکړې.
 همدارنگه .

تقلید ته علم نه ویل کېږي او مقلد ته عالم نه ویل کېږي

لکه چي امام ابن قيم رحمه الله دعلمانؤنخه دا قول را نقلوي :
 « أجمع الناس على أن المقلد ليس معدو دأ من اهل العلم
 وأن العلم معرفة الحق بدليله » . اعلام الموقعين ص ٧١
 «خلکو پدي اجماع کريده چي مقلد په علماؤ کښي نه شمېرل
 کېږي العلم د حق معرفت دی په خپل دليل باندی .»
 په قرآن کریم کښي داسې آیتونه ډېر زیات دي چې علماء په
 هغې باندې د تقلید په رد کښي استدلال کوي ؛
 الله تعالی فرمائي : اتخذوا احبارهم ورهبانهم ارباباً
 من دون الله . . . . . الآية * (التوبه - ٣١ -)
 ډوی (مشركانو) خپل علماء او پيران په ربوبیت نیولی
 دالله نه سوا ۲ -

دغه آیت چې کله عدی بن حاتم در رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم خنجه
 واوړېده نو ددې په تفسیر کښي یې در رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم
 خنجه پوښتنه وکړه چې مونږ خوئی عبادت ندی کړی
 نور رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم ورته وفرمایل :
 « أليس يرمون ما احل الله فتحرمونه ويحلون ما حرم الله
 فتحلونہ »

ایا داسې نه وو چې هغوی به هغه خه حرام کړل چې الله
 حلال کړي وو نو تا سوبه حرام کښل او هغوی به هغه خه حلال

ڪرڻ چي الله حرام ڪري ۽ نون تاسو به حلال ڪين ٿا؟
 عدی بن حاتم وويل چي همدا سي وه نور سول الله صلي
 الله عليه وسلم ورته وويل :

«فتلك عبادتهم» - «همدا دهفوى عبادت و» -

سواه احمد والترمذى .

نودى نه معلومه شوه چي يهودو او نصاراؤ د خپلو علماؤ
 بي دليله تقليد ڪري ۽ او همدغه تقليد شرك دى او
 كوم مقلد چي د چا تقليد ڪوي هغه بي په ربوبيت ونيوه .
 او الله تعالى فرمايئ :

وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ الْأَقَالِ
 مُتْرَفُوها إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِمْ
 مُّقْتَدُونَ ۝ سورة زخرف ۲۳ -

« او همدارنگه مونږ تانه مخڪنبي په هنج يوه ڪلى ڪنبي ويرونكي
 ندى لڀي مگر هغو عياشوخلکو ويل چي مونږ خپل پلارن
 په يوه دين مونڊلى دى او مونږ دهغو د قدمونو پسپي اقتدا
 ڪوو» او د پلارنوتابعداري بي بي دليله دوحى په
 مقابل ڪنبي ڪوله -

او الله تعالى فرمايئ :

إِذْ تَبَرَأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَمَا وَالْعَذَابِ

وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابَ . وَقَالَ الَّذِينَ التَّبِعُوا لَوْلَا
 لَنَا كَرَّةٌ فَنَتَّبِعُ آمِنَهُمْ كَمَا تَبِعُوا مِنَّا كَذَلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ
 أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ

سورة البقرة ١٦٦-١٦٧-

ڪله ڇي بيزار شي هغه ڪسان ڇي تا بعد اري بي شوي
 ده د هغو ڪسانو نه ڇي ددوي تا بعد اري بي ڪرپيده او عذاب
 وگوري او تولى وسيلي پري ختمى شي. او هغه ڪسان به
 وائي ڇي د نورو تا بعد اري بي ڪرپيده ڪاش ڇي مونڙ يوخل
 دنيا ته واپس شوي واي نو ددوي (مشرانو) ختبه به داسي
 بيزار شولڪه ڇي مونڙ نه بيزار شوي دي همدارنگه الله
 دوي ته خپل عملونه ورنباي ڇي په دوي باندي به افسوس
 وي او دوي به دا ورخته نه و ڃي»-

او الله تعالى فرمائي:

وَإِنَّا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا نُنزِلُ اللَّهُ وَآلِي الرَّسُولِ قَالُوا
 حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَائُنَا أَوْلُو كَانُوا آبَائَهُمْ لَأ
 يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ،

سورة المائدة - ١٠٤-

اوڪه ڇي دوي ته وويل شي ڇي راشي هغه ڪتاب ته
 ڇي الله را لڀي او رسول ته نو وائي ڇي مونڙ نه هغه خه

بس دی چي خپل پلاران موپرې موندلی دی. اگرکه ددوی
 پلاران په هېڅ شي نه پوهېږي او نه په هدایت دي،
 او الله تعالی فرمایو:

وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أُلْعُنَا سَادَتَنَا وَكِبْرَائِنَا فَاضْلُونَا السَّبِيلَ

سورة الاحزاب ۶۷

او وبه وايي چې ای سربه مونږ دخپلو سردارانو او
 لویانو منلی و نو مونږ تخڼه يي سمه لاره ورکه کړپوه»
 علامه شنقيطي ددی ایت لاندې ليکي:

ومثل هذا في القرآن كثير من ذم تقليد الآباء والرؤساء
 وقد احتج العلماء بهذه الآيات في ابطال التقليد ولم
 يمنعهم كفر اولئك من الاحتجاج بها لأن التشبيه لم يقع من
 جهة كفر احد هما وإيمان الآخر وإنما وقع التشبيه بين
 التقليديين بغير حجة للمقلد كما لو قلد رجل مكفراً وقد آخى
 فأذنب وقلد آخر فسأله دنياه فأخطأ وجهها كان كل واحد
 ملوماً على التقليد بغير حجة *

تفسير اضواء البيان ۲۹۱
 ۱-۲

پدې ډول دپلرونو او مشرانو دتقليد بدي په قرآن
 کريم کښی ډېره زیاته ده .

دتقليد په باطلولو علماؤ پدې آيتونو دليل نيولی دی او

دهغه مخکینوکفر علماء پدی ایتونو د لیل نیولو تخه ندی منعه
کری حکمچی تشبیه پدی کبنی نده چی یوکافر او بل
مسلمان دی بلکی تشبیه دهغه مقلدینو په منع کبنی واقع
شو پده چی دخپل مشر بی دلیل منل کوی ، اودا داسی ده لکه
یوسری تقلید و کری نوکافر شی بل تقلید و کری
گناهکار شی او بل د دنیا په کار کبنی تقلید و کری نوهغه د
صیح طریق تخه خطاشی نودا هر یو په بی دلیل تقلید
باندی ملامت دی .

تقلید کله شروع شو

رسول الله ﷺ چي کومو پېر پو ته خير القرون ويلي
دی یعنی په اولنيو دري پېر پو کښي تقلید هېڅ وجود نه لاره
بلکې ديني مسائل به د قرآن او احاديثو څخه زده کېدل او په
هغې به عمل کېد، د کوم عالم څخه به چې چا د کومې مسئلې په
هکله پوښتنه وکړه نو هغه به د کتاب الله، اوسنة الرسول
(قرآن او حديث) په استدلال جواب ورکاوه او د خلكو
رايو پسې تلل نه و .
محدث دهلوي شاه ولي الله ؒ وايي :

ما علم ان الناس كانوا قبل المائة الرابعة غير مجتمعين على
التقليد الخالص لمذهب واحد يعينه

حجة الله البالغة ص ۳۴۱

"پوه شه چې د څلورمې صدۍ نه مخکښي خلك د يوه
خاص مذهب په تقليد باندې نه وورا ټول شوي ."

همدارنگه شاه ولی الله په خپله رساله الانصاف ^{میک}
کښي ليکي :

« علم أن الناس في المائة الأولى والثانية غير مجتمعين
على التقليد لمذهب واحد بعينه . »

پوه شه چې په اوله او دوهمه هجري پېړۍ کښي خلک
ديوه شخص په تقليد راټول نه وو . »

شيخ خجندی وايي :

فالسلف لا يعرفون ذلك وكانوا لا يقلدون إلا صاحب
الشرع ^{صلی الله علیه وسلم} وقد صرح اجماع الصحابة ^د
التابعين ^{التابعين} و تابعيهم باحسان من السلف الصالحين على المنع من
أن يقصد انسان إلى قول بعينه فمن اخذ بجميع اقوال
أبي حنيفة او جميع أقوال مالك او اقوال الشافعي او جميع
أقوال أحمد او غيرهم ولم يعتمد على ما جاء في الكتاب
والسنة فقد خالف اجماع الامة كلها واتبع غير سبيل

المؤمنين . » هدية السلطان ^{صلى}

سلف صالحين دا تقليد نه پېژني او د صاحب الشرع يعني رسول
الله ^{صلی الله علیه وسلم} حجة غير د بل چا تقليدي نه کاوه او د سلف صالحينو
يعني صحابه و تابعينو او تبع تابعينو اجماع صحيح ثابتته ده چې
هغوی دا کار منع کاوه چې يوانسان يواحي د يوه شخص قول

پسی روان وی نو چا چې د ابو حنیفه ټول اقوال واخیستل
 یایې د مالک ټول اقوال واخیستل یایې د شافعی ټول
 اقوال واخیستل، یایې د احمد ټول اقوال واخیستل او یایې
 د بل چا ټول اقوال واخیستل او په هغو احکامو یې اعتمادونه
 کړ چې په کتاب او سنت (قرآن او حدیثو) کښې راغلي
 دي. نو دغه شخص د ټول امت د اجماع څخه مخالفت وکړ
 او د مؤمنانو نه پرته د بلې لارې تابعداري یې وکړه.

علامه نجندی لیکي:

وهذه المذاهب أمور مبتدعة حدثت بعد القرون الثلاثة.

هدیت السلطان صل

او دا مذاهب د بدعت کارونه دي چې د درې صدیو

د پیړیو (څخه وروسته پېدا شوي دي.

امام ابن قیم رحمه الله د تقلید او مقلدینو په هکله

داسې وایي:

وانما حدثت هذه البدعة في القرن الرابع المذموم

على لسان رسول الله صلى الله عليه وسلم، فالمقلدون لم يتبعوا

في جميع ما قالوه يبيحون به الفروج والدماء والاموال ويمرؤن

ولا يدرون اذلك صواب ام خطأ على خطر عظيم ولهم

بين يدي الله موقف شديد يعلم فيه من قال على الله ما لا

يعلم انه لم يكن على شيء .

اعلام الموقعين ص ۱۸۹

داد تقليد بدعت خلورمی صدی چي رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته بده پېړی ویلی د دی څخه وروسته پېدا شوی نومقلدین دخپلو مشرانو په ټولو اقوالو زجونه (دبښځو عورتونه) او ویني او مالونه راواکوی، او نارواکوی او پدې نه پوهېږي چې دا خبره صحیح ده او که خطا ده. او دوی په دی کارونو سره په یو لوی خطر کېږي واقع شوی دی. او دوی لپاره دالله په مخ کېږي ډېر سخت مقام دی چا چې په الله هغه څه ویل چې پرې نه پوهېده بیا به په دی پوره شي چې مونږ په هېڅ دلیل نه و .

علامه شنقیطی په خپل تفسیر اضواء البیان کېږي لیکي:

فتقلید العالم المعین من بدع القرن الرابع ومن یدعی

خلاف ذلك فلیعین لنا رجلاً واحداً من القرون الثلاثة الاول التزم مذهب رجل واحد معین ولن یستطیع ذلك أبداً لأنه لم یقع البتة .

تفسیر اضواء البیان ص ۴۸۸-۴۸۹

دیوه معلوم او ټاکلی عالم تقلید کول دخلورم قرن

د بدعاتو څخه دى او كه څوك د دى خلاف دعوه لري نوموتې ته دى د دى اولنيو هجرې پيرپيونه يو سرې راپه كوته كړي چې هغه د يوه ټاكلې سرې د مذهب تقليد په ځان لاند كړي وي، او دا كار هېڅكله نه شي كولى ځكه چې داسې هېڅ شوى نه دى».

همدارنگه نور ډېر زيات علماء ليكي چې تقليد يو بدعت دى چې د خپل القرون څخه وروسته پېدا شوى دى نوزه دهغه مقلدينو څخه پوښتنه كوم چې هغوى دين په څلورؤ مذهبونو كېنې محصور او محدود كېني او د يوه تا بعداري اسلام كېنې بلكې د اوسني زمانې ځينو مقلدينو دا هم ليكلي دي چې «بي مذهب ډله مسلمان كېداى شي» نو زه ورته وايم چې د دغه مذهبونو د پېدا كېدو نه مخكېنې او د رسول الله صلى الله عليه وسلم د وفات نه وروسته خلك د چا په مذهب ؤ؟ آيا هغوى مسلمانان ؤ او كه نه صحابه كرام، تابعين او تبع تابعين د چا په مذهب ؤ آيا هغوى مسلمانان ؤ او كه نه؟ آيا هغه امام چې ته يې تقليد كوي هغه د چا په مذهب ؤ؟ دهغه پلار د چا په مذهب ؤ ايا دغه ستا امام او دهغه پلار مسلمانان ؤ او كه نه؟ كه د دى ټولو سوالونو ځواب دا وي چې دغه خلك

قول مسلمانان و نوييانا دغه فتوى په كوم دليل او كوم
 جرأت سره په دغه ټولو مخكښيو او وروستنيو خلكو
 ولگوله ايا د الله نه نه ويريږي؟ ايا په قبر كښې به تا
 څخه دا پوښتنه كېږي چې ته د چا په مذهب وي ايا د
 قيامت په ورځ به تا څخه دا پوښتنه كېږي چې تا ولي د
 فلاني امام خبره نه وه منلې؟ او كه تا څخه به دا پوښتنه
 كېږي چې ايا تا د الله تعالى او دهغه در رسول صلى الله عليه
 وسلم خبره منلې وه او كه نه؟ - ضرور به داسې يوه ورځ
 رايځي چې ته اوستا پخپل نور دېر رانده مقلدين به د الله
 په مخ كښې ولاړ وي او الله تعالى به در ته وايي چې په
 كوم دليل دى حلال او حرام جوړ كړى ؤ؟ په كوم دليل
 دى د يوه غېر معصوم خبره منلې وه؟ او په كوم دليل
 دى دغه غېر معصوم در بوبيت او رسالت در چې ته
 رسولاي ؤ؟ ولي دى زما د در لېږل شوى رسول خبره
 نه وه منلې؟ ايا ماته نه ؤ ويلى چې: **مَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ**
فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمُ عَنْهُ فَانْتَهُوا «ايا ماته سونه نه ؤ ويلى
 چې» **لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ** .
 نوراشه اى مقلده اوس دى وخت دى الله څخه دخپلو
 تېرو اعمالو مغفرت وغواړه او په اخلاص سره توبه وباسه

اویواخی د الله تعالی کتا اود هغه درالپهزی شوی اخری رسول
 محمد صلی الله علیه و آله د احادیثو پیروی و کړه اود فلان او
 فلان خبری پرې ده د هغه ورغی څخه مخکینی د ځان دخلاصون
 په فکر کبني شې چې هلته به بیانه دنیا ته راتلل وي او نه به بیا
 پینېمانی څخه فائده لري .

امام ابن قیم الجوزیة په خپل کتاب اعلام
 الموقعین کبني دخلورمی صدی په هکله داسې وایي:
 «وکان دین الله سبحانه و تعالی أجل فی صدورهم، و
 اعظم فی نفوسهم، من ان یقدموا علیه رأياً او معقولاً
 او تقلیداً او قیاساً» .

اعلام الموقعین ص ۱۱

دهغو په سینو کبني د الله تعالی د دین دی نه چېر
 لور مقام و او دهغوی په زړونو کبني د دی نه چېر لوی
 و چې په دی دین باندې رایه، عقلی امور، تقلید او یا
 قیاس مخکبني کړي .

نود دی نه معلومه شوه چې ترخلورمی صدی پورې
 تقلید نه و بلکه امام ابن قیم دخلورمی صدی د علماؤ د
 اتباعو د اولنی پر اړه په هکله هم داسې وایي:

« زاهدین فی التعصب للرجال واقفین مع الحجة والاستدلال

يسیرون مع الحق آین سارت رکا شید « اعلام الموقعین ص ۱۱۱
« هغوی د سر و لپاره د مذهبی تعصب شخه حان ساته
او د حجت او دلیل سره ولاړ و د حق سپر لجه برچی هرخوا
ته روانی وی هغوی به هماغه لور ته تلل »
یعنی دا به یې نه ویل چې زما امام او مقتدا داسې
ویلی دی نوزه به همدا منم او د بل چا به نه منم اگر
چې د بل چا خبره د حجت او دلیل په اساس حق
وی بلکه هر چا به چې ورته حق وویل هغه به یې منل
داسې نه و لکه زموږ د زمانې مقلدین چې حق ورته خرگنده
شي او خپله پرې هم اعتراف وکړی لکن مذهبی تعصب پرې
دومره غالب وی چې هغه حقه خبره نه منی او هغه د مذهب
خبره یې ټینګه کړی وی. د مثال په توګه به زه تاسو
ته د حنفی مذهب د یوه متعصب مقلد خبره را نقل کړم:
محمود حسن بن ذوالفقار علی الديویندی په ترمذی
باندې تقریر لیکلی دی په هغه کښې یوه مسئله داده چې:
عبدالله بن عمر وائی رسول الله صلی الله علیه وسلم
فرمایلی دي:
« البیعان یا لخیارالم یترقا » رواه البخاری ومسلم و ابو
داؤد و الترمذی واللفظ له.

« اخیستونکی او خرڅونکی ترهغه پوره څیار لري چې تر
 خو جلا شوی نه وی.»

پدې کښې اختلاف دی امام احمد، امام شافعی او عام
 محدثین وایې چې د دی تفرق څخه مراد تفرق بالأبدان دی
 یعنی بایع او مشتری ترهغه پوره اختیار لري ترڅو
 چې د هغه ځای څخه تللی نه وی. او ابوحنیفه وایې د دې
 تفرق څخه مراد تفرق بالكلام دی یعنی کله چې بایع وویل
 چې ما په تا خرڅ کړې او مشتری وویل چې ما اخیستی نو
 بیا اختیار نه لري.

د دې حدیث راوی عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہما
 د عمل څخه د محدثینو د مذهب تائید کړې ځکه چې هغه
 به کله څه شی واخیست او یا به یې خرڅ کړ نو هغه ځای
 څخه به روان شو د دی لپاره چې بیع واجب شی لکه دا عمل
 یې امام ترمذی په ۳۳۶ کښې ذکر کړې دی. همدارنگه نور
 د پریزیاات احادیث په دی دلالت کوی چې مراد د تفرق
 څخه تفرق بالأبدان دی. او عجیبه خبره خودا ده چې
 د احنافو دا مذهب دی چې راوی کله د روایت څخه خلاف
 وکړی نو د هغه راوی به عمل اخیستل کړې. او راوی
 چې د کوم حدیث روایت کړې دی هغه به پرېښودل کړې

او دا اصل هم غلط دی حُکمه چي مونږ د رسول الله صلی
الله علیه وسلم په اتباع مأمور یو نه د بل چا په اتباع.

او د همدی فاسد اصل په اساس احنافو د پیرو

زیاتو احادیثو خلاف کړي دی چي د هغی ذکر اوس
د بحث مخه مونږ لیری کوی.

لکن د دی سره سره هم پدې حُای کښي احنافو
د مذکور حدیث او د عبد الله بن عمر رضی الله عنهما د عمل

خلاف کړي دی. نو محمود حسن دیوبندی پدې

حدیث باندې د پېر بحث نه وروسته داسې لیکي:

«فالحاصل ان مسألة الخیار من مهمات المسائل و

خالف أبو حنیفة فیة الجمهور وكثیراً من الناس من

المتقدمین والمتأخرین صنفوا رسائل فی تردید هذیه

فی هذه المسئلة ورجح مولانا شاه ولی الله المحدث دهلوی

قدس سره فی رسائل مذهب الشافعی من جهة الأحادیث

والنصوص وكذلك قال شیخنا مد ظله یترجح مذهب وقال

:الحق والإیضا ان الترجیح للشافعی فی هذه المسألة

ونحن مقلدون یجب علینا تقلید امامنا ابی حنیفة». تقریر

الترمذی - لمحمود حسن دیوبندی ص ۳۵ مل ۳۶ «حاصل

دا دی چي د خیار مسئلة د پیرو مهمو مسائلو مخه ده

او ابوحنيفه پدي كښې ذ جمهور ورو علماء او د مخكښو او
 وروستنيو د پرو خلكو خلاف كړې او پدي مسئله كښې
 مخكښو او وروستنيو د پرو علماء او د ابوحنيفه د مذهب
 په خلاف او ترديد كښې دېرې رسالې ليكې دي. او محدث
 دهلوي شاه ولي الله هم پخپلو رسالو كښې د احاديثو او
 نصوصوله امله د شافعي مذهب ته ترجيح وركړې. او هدايكه
 نومونې استاذ هم ويلى دي چې د شافعي مذهب صحيح دي
 او ويلى يې دي چې حق او انصاف دا دي چې پدي مسئله
 كښې ترجيح د شافعي طرفته ده. لکن مونږ مقلدين يو او
 مونږ باندې د خپل امام تقليد واجب دي..»

نو دا څومره د افسوس خبره ده چې يو سړي

احاديث او نصوص، حق او انصاف پرېږدي
 او د مذهب پسې مخي كه دارنگه تقليد شرك نه وي نو اخر شرك
 به څه وي..

او ددي تقليد د مرض سبب او علت دا دي چې د
 قرآن او حديثو څخه دغه علماء خلك ليري كړي دي د فقهاؤ
 اقوال او ديونان فلسفي يې دين كښې او قرآن او حديث
 يې شاته غورځولي نو همدسې علماء ته يو حق پرست عالم
 داسې وايي:

ايها علماء الهند طال بقاءكم
وزال بفضل الله عنكم بلاءكم
رجوتم بعلم العقل فوزسعادة
وأخشى عليكم ان يخيب رجاكم
فلا في تصانيف الاثير هداية
ولا في اسارات ابن سينا شفاءكم
ولا طلعت شمس الهدى من مطامعكم
فأوراقها ديجوركم لاضياءكم
ولا كان شرح الصدر للصدر شاهجا
بل ازاد منه في الصدر صلاءكم
وبازغة لاضوء قبيها اذا بدت
واظلم منها كالليالي ذكاءكم
وسلمكم مما يفيد تسفلا
ليس به نحو العلى ارتقاءكم
فما علمكم يوم المعاد بنافع
فيا ويلى ما ذا يكون جزاءكم
أخذتم علوم الكفر شرعاً كأنما
فلاسفة اليونان هم انبياءكم

مرضتم قزدنتم علة فوق علة

تداووا بعلم الشرع فهدو دواءكم

صماح حدیث المصطفیٰ وحسانه

شفاء عجیب فلیزل منه داءكم

ترجمه:

ای دهند علماؤ د دهر ونخته پورې ژوندی اوسې
اود الله په فضل دی تاسو نه ستاسو بیماری لیری شي
د عقل په علم باندي داخرت د نيك بختي امید لری، او
ویرېږم چې ستاسو دا امید به برباد شي، نه دا شیر په
تصانیفو کښې هدایت شتر، اونه دابن سینا په بنديخانو
کښې، دهدایت لمر د مطالعو څخه نه دی ختلی، ددی
کتابونو پانې تالپاره تیاری دی اورنا نده، ل صدر شرحی
کښې د سینې پراخی نشته، بلکې ستاسو سینو کښې له
دی نور هم درد زیات شو، کله چې دا کتابونه د شمس باز^ه
بنکاره شي نو هېڅ رنا پکښې نه وی، اودری نه هم د شپې
غوندي ستاسو دکاء زیاته تیاره ده، اوسلم کتاب نور
هم راښکته کول کوی، او پورته خواته تاسو نشي پورته
کولای، نو د قیامت په ورځ دا ستاسو علم تاسو تر هېڅ

فائده ندرستوي، توهای افسوس چي ستا سو به خه جزاء
وي، تاسو د کفر علومونه شرعه جوړه کړي ده، داسې
ښکاري نکه چي ديونان فلاسفه ستا سو انبيا وي.»

تاسو نا جوړه شوي ياست او مرضوډموډ پر شوي دي، نو
د شرعي پيه علم د واء وکړي چي دا ستا سو دارو دي
د رسول (الله صلي الله عليه وسلم صحيح او يا حسن احاديث
يوه عجيبه شفا ده نو پر همدې دي ستا سو مرض ليري
شي.

خه عجيبه دارو يې روحي بيمارانوته وښودل نور اچي
اي د شرک، تقليد او بدعت بيمارانو په قرآن او حديثو باندې
د خپلو روحي امراضو دارو وکړي.

د تقلید رد د سلف صالحینو څلور واما مانو

اونور د امت علماء د اقوالوپه تأیید

ټولو سلف صالحینو، څلور و مشهور واما مانو او داسلامي
 امت نامتو علماء د تقلید رد کړی دی چې د هغوی ځینی
 لقوال به د نمونی په شکل زه لوستونکو ته را نقل کړم.
 په یوه روایت کښی راځی:

عن ابن عباس قل لیس منا أحد الا یؤخذ من قوله ویبع
 غیر النبی صلی الله علیه وسلم. رواه احمد
 د عبد الله بن عباس رضی الله عنه نه روایت دی هغه وایئ
 چې زموږ نه هېڅ یوکس نشته مگر د هغه څینی خبره به اخیستل
 کړی او ځینی به پری بنوول کړی غیر د نبی کریم صلی الله
 علیه وسلم څخه» -

همدارنگه

عبد الله بن مسعود رضی الله عنه وایئ:

لا یقلدن أحدکم دینه رجلاً ان آمن آمن وان کفر کفرانہ
 لا أسوة فی الشر « اعلام الموقعین ١٧٦ تفسیر اضواء البیان ٤٩٤
 ستاسو یوکس دی په دین کښی دیوه سره څخه تقلید

نه کوی چي که هغه ايمان را وړې نو دا هم ايمان را وړې
 او که هغه کافر شو دا هم کافر کېږي ځکه چي په
 شرکي تا بعدلاری نشته هـ . شيخ الاسلام ابن تيمية وايي:

وهؤلاء الأئمة الاربعة رضي الله عنهم قد نهوا الناس عن تقليد من في كل ما يقولونه
 بمجموع فتاوى مالك - دغه څلور امامانو دي چي خلك يې د دوی په هره
 خبره كيني د تقليد څخه منع كړي دي -
 امام ابن قيم وايي :-

وقد نهى الأئمة الاربعة عن تقليد هم و ذموا من أخذ
 اقوالهم بغير حجة " اعلام الموقعين ص ١٨١ - ١٨٢ .

څلور و امامانو (ابو حنيفة ، مالك ، شافعي او احمد)
 دخپل تقليد څخه خلك منع كړي دي او چا چې د
 هغوی اقوال يې دليله واخيستل هغه ته امامانو بډ
 ويلى دي -

علامه شنقيطي وايي :

اعلم أن الأئمة الاربعة رحمهم الله متفقون على منع
 تقليد هم التقليد الاعمى الذى يتعصب له من يدعون
 انهم اتباعهم ولو كانوا أتباعهم حقاً لما خالفوهم
 في تقليد هم الذى منعوا منه ونهوا عنه

تفسير اضواء البيان ص ٥٣٩ - ٧

۰ پوءِ شه جي ڳالھ ۾ امامان رحمهم الله دهغوي دتقليد
په منع متفوق دي داسي رهوند تقليد جي ڳالھي هغه متعصبين
خلك يي ڪوي او دا دعوه لري جي مونڙي ددي امامانو
تابعدار يو، نو ڪه دوي دهغه امامانو په حقه تابعدار
واي دوي به دهغوي داسي خلاف نه وڪري چي
هغوي تقليد منع ڪري دي او دوي يي تقليد ڪوي ۰
امام ابو حنيفه وايي:

لاينبغي لمن لم يعرف دليلى ان يفتي بكلامى

حجة الله البالغة ٣٣١ .

۰ چاته دامناسب ندي چي نه ما دليل يي نه وي پيڙند
او نه ما په خبره فتويٰ وركري ۰

نو اوسني حنفيان دامام ابو حنيفه ددي قول نه
مخالفت دي ڪه چي دهغه دلائل ورتي به ديرو ڪايو
ڪنهي معلوم نه وي او دهغه په مذهب فتويٰ وركري ۰
امام ابو حنيفه وايي:

اذا قلت قولاً وكتاب الله يخالفه فاتركوا قولي لكتاب
الله ۰

ڪله چي ما ڪه خبره وڪري او دالله دڪتاب نه مخالفه
وه نو نه ما خبره دالله ڪتاب لپاره پر بهر دي ۰

چا ورتته وويل كه د رسول الله صلى الله عليه وسلم قول
بي مخالف ؤ ؟

هغه وويل :

«اتركوا قولي لخبر الرسول صلى الله عليه وسلم .

» زما خبره د رسول الله صلى الله عليه وسلم د حديث

لپاره هم پرېږدي .

چا ورتته وويل : كه د صحابه ؤ قول بي مخالف ؤ .

هغه وويل :

«اتركوا قولي لقول الصحابة . فتح المجيد عندك هدية السلطان

زما قول د صحابه ؤ قول لپاره هم پرېږدي .»

او دهغه حنفيانو په حال زيات افسوس دي چې صحيح

حديث ورتته ورسپړي خوبيا هم د امام ابوحنيفه

خبره نه پرېږدي هغه ورتته وايي چې ما پرېږدي او

دوى وايي چې نه مونږ به تا نه پرېږدو .

امام ابوحنيفه وايي :

«إياكم والقول في دين الله تعالى بالرأى وعليكم بإتباع

السنة فمن خرج عنها ضل »

الميزان الكبرى للشعراني ص ٨٥

«تاسو ځان وساتي د الله تعالى په دين كښې د رأيي نه

اوتاسو هرو مرو د سننو اتباع و ڪري اوڻوڪ جي دستو
خڙو وٽ گمراه شو .

امام مالڪ وائي :

ما منا الاراد و مردود عليه ؛ الا صاحب هذا القبر

صلى الله عليه وسلم . فتح المجيد ص ۱۰۰

زمونڙ نه هينچ يوڪس نشته مگر هغه باندې خيله

خبره ٻيڙ ته واپس ڪپري اونه منل ڪپري غير د

ددى قبر والانه يعنى دىنى ڪريم صلى الله عليه وسلم قبر

تري اشارو وڪره .

امام مالڪ وائي :

انما انابشر اخطى وأصيب فانظروا فى رأى فكل ما

وافق الكتاب والسنة فخذوبه وكل ما لم يوافق

الكتاب والسنة فاتركوه» تفسير اضواء البيان ص ۵۳۹-۷

» بي شڪه نه بشريم ڪله خطا ڪپريم او ڪله

حق ته رسپريم نونر ما رايد وگورى نه ما هره رايد

چي دقرآن اوحديشوسره موافقه وه نو وائي خلى

او ڪومه چي دقرآن اوحديشوسره موافقه نه وه نو

پوي يي ٻڌي»-

امام شافعى » وائي :

مثل الذي يطلب العلم بلا حجة كمثل حاطب ليل يحمل
حزمة حطب وفيه افعى تلدغه وهو لا يدري».

اعلام الموقعين ص ۱۸۱
۳-۲

« دهغه چا مثال چي د بې دليله علم طلب کوی د
هغه چا په شان دی چې د شپې خاشاک لټولوی یوه
کیدی لټولوی او په هغې کبني ماروی هغه یې
وچيچي او دا پرې نه پوهیږي».

همدارنگه وايي:

اذا صح الحديث فهو مذهبي» تفسير انشاء البيان ص ۱۸۱
۷-۳
«کله چې حديث صحيح ثابت شو نو همدارنگه مذهب دی».

همدارنگه امام شافعي وايي:

«أجمع المسلمون على ان من استبانته سنة رسول الله
صلى الله عليه وسلم لم يكن له ان يدعها لقول احد من

الناس» . اعلام الموقعين لابن القيم ص ۲۰۰

مسلمانانو پدې اجماع كړې ده چې چاته د رسول الله
صلى الله عليه وسلم سنت ښکاره شو نو هغه ته داروانده چې دغه
سنت په خلكو كښي ديو چا دقول له امله پرېږدي».

امام شافعي وايي:

«اذا صح الحديث بما يخالف قولی فاضربوا بقولی الحائط»

ولذا رأيت الحجة موضوعة على الطريق فهي قولى .

مجموع فتاوى ص ۱۱۱

“كله چي صحيح حديث راغی اوز ما دقول مخالف و نوز ما خبره
په دیوال وولئ اولکه چي تادلل و لید چي په لاره کبني اهنی و
نوه مدغه ز ما قول دی .”

امام احمد وائی :

“ لا تقلدنی ولا تقلد مالکاً ولا الثوری ولا الأوزاعی و
خدمن حیث أخذوا .”

وقال : “ من قلده فقه الرجل ان یقلد دینه الرجال .”

اعلام الموقعین ص ۱۸۴ . مجموع فتاوی ص ۱۱۴

دما تقلید هم مکوی اود مالک سفیان ثوری او اوزاعی
تقلید هم مکوی اود هغه های هغه دین واخله چي هغوی
اخیستی (قرآن او حدیث و هغه) او وائی چي دیوه سهری د
ناپوهی اوفقا هت دکموالی هغه دا هم ده چي خیل دین دسره یونه
تقلیدوی .”

امام احمد وائی :

عجبت لقوم عرفوا الإسناد وصحته ویذهبون الی رأی
سفیان والله تعالی یقول : “ فلیحذر الذین یخالفون عن

أمره أن تصيبهم فتنة او يصيبهم عذاب أليم ء أتدرى
 ما الفتنة ؟ الفتنة الشرك . لعله إذا رد بعض قوله أن
 يقع في قلبه من الزيف فيهلك ء فتح المجيد ص ۱۰۱

۴ زه هغه قوتنه تعجب كوم چي سند او دسند صنعت
 ۵ پي پڙندلی دی او بیاد سفیان راپي پسي څي او الله تعالی فرمائي:
 هر وړودی و وپرېږي هغه کسان چي د رسول الله ﷺ
 د طريقي او حکم څخه مخالفت کوي چي د ویته به فتنه ورسېږي
 او یا به ورته دردناک عذاب ورسېږي ء ایا ته پوهېږي چي
 فتنه څه شی دی ؟ فتنه مشرک دی .

کېدای شی چي د رسول الله ﷺ ځیني خبری رد کوي
 (قبولی او عملی في نکړي) نودده يه زړه کښی به کوز والی پیدا
 شي او هلاک به شي .

نودا هغه څلور امامان دي چي د دوی مقلدین في په هر څه
 کښی تقلید کوي که صریح نص د قرآن کریم او صحیح حدیث
 هم راشي او د دوی د امام خبره د دغه نص څخه مخالفه وي نو دوی
 نص پرېږدي او د امام خبره اخلي او یا د امام نه د ډېرولاندی
 خلکو خبره اخلي . لکه چي صاوي ویلي دي چي زموږ د امام
 خبره د قرآن کریم یا حدیث او یا د اجماع څخه هم مخالفه وی نو
 موږ به دا درپوراهه پرېږدو او د امام خبره به اخلو . نو همدغه

تقليد شرک دی اود همدی تقلید شخه مونزه خلور وارو
 امامانومنع کري يو . همدارنگه داسلامی امت نورو
 علماؤهم تقلید منع کريدی .

ابو عبد الله بن خواز منداد البصری وايء :

والتقليد في دين الله غير صحيح وكل من اوجب الدليل

عليك اتباع قوله فأنت متبعه والاتباع في الدين مسموع

والتقليد ممنوع * اعلام الموقعين ج ۱۷۸

دالله په دين کبني تقلید صحيح ندی او هر هغه شوک چي

په تاباندی دليل د (قرآن او حدیث) شخه دهغه د قول اتباع

لازمه کري نوته دهغه متبع في اتباع په دين کبني

رواده او تقلید منع دی . *

عبد الله بن معتمر وايء :

* لا فرق بين بهيمة تنقاد و انسان يقلد . *

تفسير اضواء البيان ج ۲۹۴ اعلام الموقعين ج ۳۶

* دهغه حيوان او چار پای په منج کبني چي پري پکبني وي

او شوک في راسنکارني اود هغه انسان چي تقلید کوي هېڅ

فرق نشته . *

ابن عبد البر دمزني قول داسی رانقلوي :

* يقال لمن حكم بالتقليد هل لك من حجة فيما حكمت به؟

فبان قال نعم أبطل التقليد لأن الحجّة أوجبت ذلك عنده
لا التقليد . فبان قال حكمت به بغير حجة قيل له فلم
أرقت الدماء وأبجت الفروج وأتلفت الأموال وقد
حرم الله ذلك إلا بحجة . قال الله عزوجل (إن عندكم
من سلطان بهذا) أي من حجة بهذا .

تفسير اضواء البيان ص ٤٩٦

چاچی په تقلید یو حکم و کړ باید ورته وویل شي چې
ایا تلچې په خه شي حکم و کړخه دلیل در سره و ؟ که وئ
وویل چې: هو ! نو تقلید وئ باطل کړخه چې دلیل
دا حکم واجب کړنه تقلید . او که وئ وویل چې ما بی دلیل
حکم و کړ نو باید ورته وویل شي چې ولی دی (پدی بی دلیل
حکم) وینی توی کړی او فرجونه (بئخی) دی روا کړی
او مالونه دی لوت کړل حال داچې دا کار الله تعالی بی دلیل
حرام کړی دی . الله فرمایلی دي : ایا تا سوسره پدی خه دلیل
شته .

علامه محمد بن اسماعیل الأمیر الیمانی وائی :

علام جعلتم ایها الناس دیننا   لأربعة لاشك في فضلهم عندی
هم علماء الدين شرقاً ومغرباً   ونور عيون الفضل والحق والزهد
ولكنهم كالناس ليس كلامهم   دليلاً ولا تقليد هم في غديجدي

ولانعموا حاشاهم أن قولهم . دليل فيستهدى به كل مستهدى
أي خلکو تا سوپه کوم دليل داز مونږ دین هغو خلو رو
امامانو پوری تړلی دی چې زما په نزد د هغوی په فضیلت
کښی هېڅ شک نشته هغوی په مشرق او مغرب کښی د دین
علماء دی او د فضیلت ، حق او زهد دسترگور نهاده ، لکن
دوی هم دنور و خلکو غوندی دی چې د هغوی خبره دلیل
ندی او نډی تقلید سبا ورځی لپاره څه گټه لری او دی امامانو
دا هم نه دی ویلی چې زمونږ قول داسی دلیل دی چې هر څوک
پری هدایت مومي .

ملا علی القاری حنفی وائی :

لا یجب علی أحد من هذه الأمة أن یکون حنفياً أو مالکياً
أو شافعیاً أو حنبلیاً . . بحواله هداية السلطان ص ۱۰

پدی امت کښی هېچا باندي دالازم ندي چې یادی حنفی
وي او یادی مالکی وي او یادی حنبلی وي . .

د حنفی مذهب مشهور عالم ابن همام د حنفی فقهی په
اصولو التحریر ، کښی لیکي :

“ان التزام مذهب معين غير لازم علی الصحيح لان
التزامه غير ملزم اذ لا واجب إلا ما أوجبه الله ورسوله
ولم یوجب الله ولا رسوله علی احد من الناس أن یتمذهب

على مذهب مرجل من الأئمة فيقلده في دينه في كل ما
يأتى ويرى ون غيره .

حوالة هدية السلطان ص ۱۵

* صحیح خبره داده چې دیوه تا کلى مذهب لازم گنل
په خان باندى ضروري ندي حکم چې دالزام گنل لازم شوي
ندي حکم چې واجب نشته مگر هغه چې الله تعالى واجب
کري وي اود الله تعالى رسول واجب کري وي، اودا
نه الله تعالى واجب کري اونه د هغه رسول چې يوشوک دی
دامت دیوه سري په مذهب وي او په دين کبني دی په هر څه
کبني د هغه تقليد کوي اود نور و سره چې څه وي هغه
دی پرېن دي .

علامه نجندی ليکي :

وما كفر غالب من كفر من الأولين والآخرين الا بالتقليد
للأخبار والرهبان والمشايع والآباء .

هدية السلطان ص ۱۵

* د مخکينو او وروستنيو څخه زيات خلک چې کافر شوي
دي هغوی د علماء، پيرانو، مشايخو او پلرونو په تقليد
کافر شوي ؤ .

نجندی بل ځای کبني ليکي :

ولكن الأسف ألف أسف من المقلدين المتأخرين والمؤلفين
الذين سودوا الدفاتر وقد ظنهم الناس أنهم علماء
مجتهدون معصومون فهم قد الزموا الناس تقليد واحد
من الأئمة الأربعة ومذاهبهم المعروفة فبعد الإلتزام
حظوا بالأخذ والعمل بقول غيره كأنهم جعلوه نبيا مرسلًا
مطاعاً هدية السلطان ص ٩

دور وستنيو هغو مقلد ينوا ومؤلفينو په هكله زرخله
انسوس دي چي كتابونه يي دك كريدی او خلك پري گمان
كوي چي هغوی علماء او معصوم مجتهدين دي خلكه چي
دوی دخلور واما مانو تقليد او معلوم مذهبونه پرخلكو
لازم كريدی او بياني دنور و خلكو قول اخيستل او په
هغی عمل كولو خنخه خلك و يرو لي دي نو دا داسي شو
لكه چي دغه امام نه يي رالېږل شوی بني جوړ كړی وي چي
دهغه اطاعت كېږي .

همدارنگه علامه مخندي په خپله رساله هديه السلطان
كېښي ليكي :

”وأما المذاهب فهي آراء أهل العلم وأفهامهم في بعض
المسائل واجتهاداتهم وهذه الآراء والاجتهادات والفهوم
لم يوجب الله تعالى ولا رسوله على أحد اتباعها، فإن فيها

الصواب والخطأ. ولا صواب خالصاً إلا ما ثبت عن رسول
 الله ﷺ، وكثيراً ما ذهب الأئمة إلى مسألة فبان
 لهم الحق في غيرها فرجعوا عنها *

هدية السلطان ص

دامنا هب د علما و رأيي او پرهينو مسائلو كيني دهغوى
 فهم او اجتهادونه دي اوددى را يو او اجتهادونوا پوهي
 تابعداري پرهچا باندې نه الله تعالى اونه دهغه رسول
 واجبه كر پده حكمتي پدي كيني حقه تر رسيدل هم
 شته او خطا كيدل هم شته او حقه تر رسيدل يواخي په
 هغو احاديثو كيني دي چي در رسول الله ﷺ و شته ثابت
 شوي وي او د پرخلي امامان يوي مسألي خواته تللي دي او
 بيا ورته حقه په بلخه كيني سبكاره شويدي نو دهغوى
 مسألي نخوتي رجوع كر پده *

بيا علامه مخندي ليكي :

* فدين الاسلام دين واحد لا مذاهب فيه ولا طرق
 يجب اتباعها الا طريق محمد ﷺ و هديه *

هدية السلطان ص

نو د اسلام دين يودى نه پكيني داسى مذهبونه شته
 اونه پكيني داسى طريقتي چي دهغوى تابعداري واجبه وي پرته

د محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم د طريقی اولاری تحفه .

شيخ الاسلام ابن تيمية واي :

«وليس لأحد أن ينصب للأمة شخصاً يدعو إلى طريقته ويؤلى ويعادى عليها غير النبي صلى الله عليه وآله ولا ينصب لهم كلاماً يؤلى عليه ويعادى غير كلام الله ورسوله وما اجتمعت عليه الأمة بل هذا فعل أهل البدع الذين ينصبون لهم شخصاً أو كلاماً يفزون به بين الأمة» .

مجموع فتاوى ص ۱۶۴ ج ۱

تههچاته دارواندي چې امت ته يو شخص ودروي او خلک دهغه طريقی ته رابلي اودهغه په طريقه باندي دخلکو سره دوستی اودسبمنی کوي پرته در رسول کریم صلى الله عليه وآله تحفه اونزورته داروا دي چې يوه خبره ورته وتاکی او په هغی باندي دوستی اودسبمنی کوي پرته دالله اودهغه درسول د خبرو تحفه . او امت پدی اجماع کرېده چې دا کار د بدعتیانو دی چې يو شخص یا يوکلام خلکو ته ودروی اود امت په منخ کبني پری جدايي راوړي .

او شيخ الاسلام ابن تيمه واي :

«ولا يجب على أحد من المسلمين التزام شخص معين غير الرسول صلى الله عليه وسلم في كل ما يوجبه او يخبره بل كل

احد من الناس يؤخذ من قوله ويترك إلا قول الرسول
صلوات الله عليه وسلم .
مجموع فتاوى ص ۹۰ ج ۱

۰ پرهنج يوه مسلمان باندې د يوه ټاکلي شخص د مذهب
تا بعداري لازمه نده پرته در رسول الله صلاته وسلم د تا بعداري
تخه پرهه تخه کښې چې واجبوي ئې او يا مونږ ته خبر را کوي
بلکې در رسول الله صلاته وسلم تخه پرته د هر چا خيښې خبرې اخيستل
کښې او خيښې پرېښوول کېږي .

علامه ابن قيم په خپل کتاب اغاثة اللفهان ص ۱۱۱ کښې ليکي:
۰ و من كيد الشيطان امرهم بلزوم زى واحد ولبسة
وهيئة ومشية معينة وشيخ معين وطريقة مختارة
ومذهب معين ويفرض عليهم لزوم ذلك بحيث
يلزمونه كلزوم الفرائض فلا يجرجون عنه ويقدمون
فمن خرج عنه ويذمونه كأكثر مقلدة المذاهب
المعينة واصحاب الطرق المتنوعة من الصوفية
الخرافية كالنقشبندية والقادرية والسهروردية
والشاذلية والتيجانية وغيرهم فالحذر الحذر مما
هم عليه من التعصب والتقليد .
۰ داهم دشيطان دچلونو او دوکو تخه يوچل دی چې
خلکو ته ئې امر کړي چې يورنگه طريقه اولباس او يو

معین هیئت او تگ او تا کلی شخص او د ځان جوړه شوی
 طریقه او تا کلی مذهب لازم و کښی او ددی اتباع پری
 داسې لازم و کښی لکه چې د اسلام د فرائضو اتباع لازم
 ده ، نو ددی طریقو او مذهبونو څخه نه وځي او څوک چې ورڅخه
 ووتل هغه باندې تهمت لگوي او بد یې کښی . لکه د پسر
 د معینو مذهبونو مقلدین او د مختلفو طریقو والاد خرافی
 صوفیانو څخه لکه نقشبندیان ، قادریان ، سهروردیان
 شاذلیان ، تیجانیان او داسی نور . نو کوم تعصب او تقلید
 چې دوی کوي لدېنه د پوره په کلکه وپره پکار ده .
 علامه نجندی وايي :

• فیا ایها المسلمون یاذا قلدنا مذهب رجل وبلغنا حدیث
 الرسول المعصوم صلی الله علیه و آله وسلم الذی فرض الله تعالى علينا
 طاعته و ترکنا حدیثه صلی الله علیه و آله وسلم واتبنا ذلك الرجل
 و مذهبیه فمن أظلم منا و ما عذرنا یوم یقوم الناس لرب
 العالمین . فمن یتعصب لواحد معین غیر الرسول صلی الله علیه و آله وسلم
 ویری أن قوله هو الصواب الذی یجب اتباعه دون الأئمة
 الآخرین فهو ضال جاهل بل قد یكون کافراً یستتاب
 فإن تاب فبها و إلا قتل ۶ . هدیة السلطان ص ۳۳
 • نوای مسلمانانو ؛ کله چې مونږ د یوه سړي د مذهب

تقلید و کړ او د معصوم رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم حدیث مونږ ته ور سید ، هغه رسول چې الله تعالی په مونږ باندې د هغه منل فرض کړیدی ، او مونږ پدې تقلید د هغه صلی الله علیه و آله و سلم حدیث پرېښود او د دغه سړي او دده د مذهب تا بعداري مو وکړه نو مونږ نه به څوک زیات ظالم وي او په هغه ورځ به ز مونږه عدل رڅه وي چې خلک به د عالمیانو د رب پر مخ کښی ولاړ وي نو چا چې د رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم څخه پرته دیوه تا کلي شخص لپاره تعصب وکړ او دایې نظر و چې داده قول هغه حق ته رسېدل دي چې په مونږ دي تا بعداري لازمه ده ، نو رو اما مانو څخه پرته نو دا کمراه او جاهل دی بلکې کله کله داسې داسی کافر دی چې د توبې کولو طلب به ورڅخه وشي که توبه ئي وویسته ښه ده که نه نو وبه و نرل شئ .

همدارنگه یو شاعر وايي :

ما الفرق بين مقلد في دينه راض بقائده المجهول الحائر
وبهيمه عمياء قاد زمامها أعمى على عوج الطريق الجائر

رياض الجنة في الرد على اعداء السنة للشيخ مقبل بن هادي البوداعي

د هغه مقلد چې پر خپل دين کښی تقلید کوي او پر خپل

ناپوهه او حيران مشر راضي وي او د هغه راوند چار پای

او د نگرېچي دهغه واکي درانده په لاس کښي وي او په کړو
وېزولارويي روان کړي وي څه فرق دی .

امام ابن حزم وايي :

واهرب عن التقليد فهو ضلالة ان المقلد في سبيل الهالك
د تقليد نه و تېسته څکړچي د اکمراهي ده او مقلد د هلاکت
په لاره کښي دی .

مولانا ي روم د تقليد په باره کښي وايي :

گرچه عقلت سوی بالا هی پرد مرغ تقليد ت به پستی می چرد
منکر آن باشد که تقلیدی بود دین احمد راز تحقیقی بود
مثنوی

که ستا عقل هر څومره پورته الوزي خود تقليد
مرغه دی مخ په ښکته څرېږي ، منکر هغه وي چې تقليد
کوي د محمد صلی الله عليه وسلم دین د تحقیق راز دی .

علامه شنقيطي وايي :

۶* وأما مقلدوه فقد ترك النظر في كتاب الله وسنة
رسوله و اعرضوا عن تعلمها اعراضاً كلياً مع يسره و
سهولته و نزلوا أقوال الرجال الذين يخطئون و يصيبون
منزلة الوحي المنزل من الله ۶* .

تفسیر اضواء البیان ص ۳۵۸
ج ۱ ص ۱۶

دائمه و مقلدينو دالله تعالى په كتاب او دهغه در رسول
 په سنتو كېنې نظر پرېښي دى او ددى دواړو دزده كړي مخني
 بالكل اعراض كړي دى سره ددې چې د قرآن او حديث
 په برسان دي او دغه مقلدينو دهغه خلكو چې خطا كېږي او
 حق ته رسېږي دهغوى اقوال يي دالله تعالى له لوري دوحى
 در چې ته رسولي دي .

او علامه شنقيطي وايي :

” فالذين يقولون من الجهلة المقلدين هذا حلال و هذا
 حرام و هذا حكم الله ظناً منهم ان اقوال الإمام الذى قلده
 تقوم مقام الكتاب والسنة و تغنى عنهما و ان ترك الكتاب
 و السنة و ايدكتفاء بأقوال من قلده و اسلم لدينه اعمتهم
 ظلمات الجهل المتراكمة عن الحقائق حتى صاروا يقولون

هذا . . . تفسير أضواء البيان ج ۲ ص ۵۲۷

نو هغه جاهل مقلدين چې وايي دا حلال دي او دا حرام
 دي او دا دالله حكم دى پدې گمان چې ددغه امام اقوال چې
 دوي يې تقليد كړي دى د قرآن او حديثو په حاي كېنې ودرېږي
 او قرآن او حديثو ته ضرورت نشته او د قرآن او حديثو
 پرېښوول او دهغه خلكو اقوال چې دوى يي تقليد كړي هغه
 كافي دي او دده دين د سالم پاتې كېدو لپاره ښه پوره دى

دوی دجهل گڼو تيارو دحقائقوڅخه رانده کړيدي تردی
چې دوی داسی خبری کوي .

داوسنی عصر نامتو عالم سید سابق وائی :

«و بالتقلید والتعصب للمذاهب فقدت الأمة الهداية
بالكتاب والسنة وحدث القول بانسداد باب الاجتهاد
وصارت الشريعة هي اقوال الفقهاء وأقوال الفقهاء هي
الشريعة .»
فقه السنة ۱۳ ج ۱-۲

«په تقلید او د مذاهبولپاره په تعصب باندې امت د
کتاب الله او سنه الرسول هدايت ورک کړې ، او دا خبره
راپیدا شوه چې دا جهاد دروازې بندې ده او شریعت د فقهاؤ
اقوال وگرځېدل او د فقهاؤ اقول شریعت وگرځېده .»
هدارنگه نور وډېرو علماؤ په تقلید باندې ردونه لیکلي
دي چې د ټولو را نقلول به دلته دا وړه دوالي سبب وگرځي .

د پرنایپوهه او جاهلان دا وائی چې محدثین لکه امام بخاری
مسلم ، ترمذی او داسې نور مقلدین وو حال دا چې دا خبره
بالکل غلطه ده ځکه چې محدثین مقلدین نه وو بلکې هغوی په
خپلو کتابونو کې داسی احادیث را نقل کړيدي چې
هغه دخلور واړو مذاهبونو مخالف دي ، او هېڅ یوه محقق
داندي لیکلي چې هغوی مقلدین وو بلکې علماء وائی چې هغوی

مقلدين نه وولکړچې شېخ الإسلام ابن تيميه وايي ،
 * اما البخاری و ابوداود فإمامان في الفقه من اهل
 الاجتهاد و امام مسلم و الترمذی و النسائی و ابن ماجه
 و ابن خزيمة و ابويعلى و البراز و نحوهم فهم على مذهب أهل
 الحديث ليسوا مقلدين لأحد بعينه من العلماء .

مجموع فتاوى ص ۲۰۰

* بخاری و ابوداود په فتنه کښې امامان وو او مجتهدین وو
 او مسلم ، ترمذی ، نسائی ، ابن ماجه ، ابن خزيمة ، ابويعلى
 بزاز او داسې نور د اهل حديثو په مذهب وو ، او په علماؤ
 کښې د يوه ټاکلي شخص مقلدين نه وو .

نو د اهل حديثو مذهب د عامو محدثينو مذهب دی او دا
 يو داسې مذهب دی چې د قرآن او حديثو په دليل ثابت ولاړ دی
 او اهل حديث چاته دا نه وايي چې زموږ د علماؤ خبره و مني ،
 بلکې ورته وايي چې د قرآن او د هر صحيح غير مجروح حديث چې د
 نسخې او تخصيص دليل پکښې نوي تابعداري وکړي ، نو خوک
 چې اهل حديثو سره بغض کوي هغوي د حديثو سره بغض
 کوي ، او امام ابن قيم داسې خلکو ته وايي :

يا مبغضا اهل الحديث عشائماً ابشر بعقد ولاية الشيطان
 او ما علمت بأنهم انصار دين سن الله والإيمان والقرآن

او ما علمت بأن انصار الرسول ل هم بلا شك ولد انكران
هل يبغض الأنصار عبد مؤمن أو مدرك لروائح الإيمان

القصيدۃ التوبية

« ای اهل حدیثوسره کینه او بغض کونکیه او هغویته
کنغلی کونکیه ته پدی پوه شته چې تاد شیطان سره دوستی
شروع کرېده، ایا ته نه پوهېږی چې اهل حدیث دانله د دین
ایمان او قرآن انصار دي ایا تر پدی نه پوهېږی چې دوی بی شکه
اوبی انکاره در رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم انصار دي، ایا داسی یوبنده
دانصاروسره بغض کوي چې هغه مؤمن وي او یائی دایمان
بوی میستلی وی.»

نواهل حدیث هغه خلک دي چې په قرآن اوحدیثو عمل کوي
اوحدیث در رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم حدیثو او قرآن دواړو ته وویل
کېږي الله تعالی په قرآن هم د حدیثو اطلاق کرېدی لکه چې
فرمائی: « قَبَائِلٌ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ »

”نوپه کوم حدیث به وروسته د قرآن نه دوی ایمان راوړي.“

ابو محمد هبة الله بن الحسن الشيرازي وائی :

عليك بأصحاب الحديث فإنهم على منهج للدين مازال معجماً
وما النور إلا في الحديث وأهله إذا ما دجا الليل البهيم وأظلمما
تاتة دا پکار ده چې د اهل حدیثوسره ملگری شی حکم چې

دوی همدېشنه لپاره د دین ترجمانی کوي ، او کله چې تپه تیاره
شپه راوخېژي نو بیار ناسته دی مگر په حدیثو کېږي ده او
په اهل حدیثو کېښی ده .

۱ د اسلام یو شاعر وایي :

تمسك بجبل الله واتبع الهدى   ولاتك بدعياً لعلك تفلح
ولذ بكتاب الله والسنة التي   اتت عن رسول الله تغجو وترج
ودع عنك اراء الرجال وقولهم   فقول رسول الله ازكى وأرجح
ولاتك في قوم تلهو بد ينهم   فتطعن في اهل الحديث وتقذح

إذ اما اعتقدت الدهر يا صاح هذه   فأنت على خير تبیت و تصبح
دالله په رسمه منکولی ولکوه او د هدایت تابعدارى وکره

او بدعتی کېږه مه دی لپاره چې کامیاب شى او دالله په کتاب
او هغو سنتو لذت حاصل کړه چې در رسول الله صلی علیه و آله وسلم څخه

راغلی دی نو خلاصی به ومومی او خوشحال به شى ، او دخلکو راږي

او خبرې پرېږده ځکه چې در رسول الله صلی علیه و آله وسلم خبره ډېره پاکه

او راجحه ده . او دهغه قوم څخه مه کېږه چې دخپل دین څخه غافل

دي او داسې مه کېږه چې اهل حدیثو ته بد وایي او تهمت

پرې لگوي ، که ستا ټوله زمانه د غسې پاکه عقیده وه نو ستا

سهار او بېکا به پر خیر کېښی وي .

ابو محمد هبة الله بن الحسن الشيرازى وایي :

واعلى البرايا من الى السنن اعترى

واعلى البرايا من الى البدع انتهى

ومن ترك الآثار ضلل سعيه

وهل يترك الآثار من كان مسلماً

په خلکو کښې اوچت او غوره خلک هغه دي چې د پيغمبر

سنتونه ئې ځان منسوب کړي وي، او په خلکو کښې رانده

هغه دي چې بدعاتو ته منسوب وي (مبتدعين وي) -

يوبل شاعر وايي :

لا ترغبن عن الحديث وأهله فالرأى ليل والحديث نهار

« د حديثو او اهل حديثو نه مخ مه اړوه ځکه چې رايه شپه

او حديث ورځ ده »

يعنى حديث داسې پاکه او روښانه لار ده لکه چې ورځ

رانه ده . او د حديثو مقابله کښې د بل چا خبره او رايه داسې

تیاره او توره ده لکه شپه چې توره ده .

الله تعالى مونږ پدې مامور کړي يو چې دوحى تابعداري

وکړو او هغه خلک چې دوحى تابعداري کوي هغوي به

په دنيا کښې د ضلالت او بې لارۍ کېدو څخه بچ وي او په آخرت کښې

په دشتاوت لوېدې څخه نجات ومومي او هېڅ وېره او غم نلري

نه وي . الله تعالى فرماني :

﴿فَأَمَّا يَا تَيْتِيمُكَ مَنِ هُدَىٰ فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ
وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ - البقره ۳۱

«که تاسو ته زماله لوري هدايت راغي نوچاچي زما د هدايت تابعداري و کړه په هغوي به نه وېره وي اونه به غمجن وي» .

او بل ځای کښې الله تعالى فرمائي :

﴿فَأَمَّا يَا تَيْتِيمُكَ مَنِ هُدَىٰ فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ
وَلَا يَشْقَى﴾ .

«که تاسو ته زماله لوري هدايت راغي نوچاچي زما د هدايت تابعداري و کړه نو به به گمراه شي اونه به بد بخته شي» .
پدې دواړو آيتونو کښې الله تعالى د هدايت تابعدار و ته زيری و رکړچې د ضلالت ، شقاوت ، ويری او غم څخه به خلاص شي ، او هدايت د وحی تابعداری ته ويل کېږي او وحی عبارت د قرآن او حديث څخه دي ځکه چې الله تعالى رسول الله صلى الله عليه وسلم ته فرمائي :

﴿قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُمْ بِالْوَحْيِ﴾ (الأنبياء - ۲۵)

«ورته ووايه چې زه تاسو يو اچې په وحی وېروم» .
تفسير ارضاء البيان د مخکېنيو دوه آيتونو په تفسير کښې

داسې ليکي :

° ولا شك ان انتفاء الضلال والشقاوه والحقوق والحزن عن
متبعي الوحي المصريح به في القرآن لا يتحقق فيمن يقلد عالماً
ليس بمعصوم ، لا يدري أصواب ما قلده فيه ام خطأ
في حال كونه معرضاً عن التدبر في كتاب الله وسنة رسوله
صلى الله عليه وسلم ولا سيما ان كان يظن أن اراء العالم الذي قلده
كافية مغنیه عن كتاب الله وسنة رسوله صلى الله عليه وسلم

تفسير اضواء البيان ج ۲ ص ۲۸۴
ج ۳ ص ۲۸۴

° پدی کبنی بشک نشسته چي دوحی دتا بعدا رانو خنجه چي کومه
گمراهی شقاوت ، وپره او غم په قرآن کریم کبنی نفی شوی
داد هغه چا لپاره نشتی کېدای چې دیوه داسی عالم تقلید
کوي چې هغه معصوم ندی اودا مقلد نپوهېږي چې
په کومه مسأله کبنی ده دچا تقلید کېږدی دامشرفی
په هغی کبنی حق ته رسېدلی دی او که خطا شویدی پداسی
حال کبنی چې ده دا الله تعالی دکتاب اود هغه درسول دستو
خنجه اعراض کېږدی ، خصوصاً هغه وخت چې دامقلد
گمان کوي چې ده دچا تقلید کېږدی ده ته دهغه
رأیې بس دي اود الله تعالی کتاب اود هغه درسول سنت
ته خه ضرورت نه پاتې کېږي .°

نومونږ همدانا وایو چې ای خلکو راجی دوحی دتا بعدا ري

وڪرو ڇڪڻي دوحى نه غير بل هينج شى ڪينې هدايت نشسته
 او وحي ڪينى فقط دوه شيان دي چي يوقرآن دي اوبل نبوى
 احاديث دي ڇڪڻي د نبى ڪريم صلى الله عليه وسلم دوفات تحته وروسته
 وحي بنده شوپده اودهغه مزور وسته په امت ڪينې هپچا
 ته وحي نده شوى اونه به ورته وشي ، هر ڪله چي وحي نه راڻي
 نو په امت ڪينې داسي معصوم ڇوڪ نشسته چي دهغه ٽولي
 خبري دي صحيح اوحق ته رسيدلى وي بلڪي دامت هر ڇوڪ
 به ڪله خطا ڪهري او په خطا به ماجوروى او ڪله به حق ته
 رسهري لکن مونڙ باندې دچا اقوالو پسي تلل لازم ندي
 بلڪي ناروا دي . نو په همدې گناه مونڙ باندې علماء سوء
 اوباطل پرست خلك ڊول ڊول نومونه بزدي او غواهي چي
 خلك دحق دقبول تحته منع ڪري .

نو ڇڪه امام ابن قيم والي :

اسماء سميتم بها اهل الحديث	وناصري القرآن والإيمان
سيتوهم انتم وشيوخكم	بهتابها من غير ما سلطان
وجعلتموها سبة لتفروا	عنهم كفعل الساحر الشيطان
ما ذنبهم والله إلا أنهم	اخذوا بوحى الله والفرقان
وابوا بان يتحيزوا لمقالة	غير الحديث ومقتضى القرآن
وابوا يدينو بالذى دنم به	من هذه الأراء والهديان

القصيدۃ النونية

هسې نومونه دي چې تاسو په اهل حدیثو او د قرآن او ایمان په امداد یا نواینبی دی تاسو اوستاسې مشرانو پرې بې دلیلله په تهمت دانومونه ایبني دي ، اوبیا مودا نومونه کنخل گرځولی دي او دا ددی لپاره چې خلک پرې متنفر کړی ستا ^{سو} دا کار د جوگی ساحر او شیطان په څېر دی ، واللہ چې د اهل حدیثو بله کناه نشته مگر داچې هغوی د الله وحی او قرآن اخیستی دی او ددی نه انکار کوي چې د قرآن دمقتضی او حدیثو نه غیر د بل چا خبرې ومنی ، او هغوی د دغه دین چې تاسو ئې کوئ چې هغه دخلکو رای او باطلې خبری دي دېنه انکار کوي .

نومونه: یواغی او یواغی خلکو ته دا وایو چې د الله تعالی کتاب ومنی او د الله تعالی در سول محمد صلی الله علیه وسلم احادیث ومنی او دا خبره د اسلام د بنیمنانو باندې د پره بده لگېږي نوبیا ورسره څه دلیل نوي نوکله وایي چې دا وهابیان دي او کله وایي چې دا مذهب نه مني او کله څه او کله څه وایي او پدې نومونو غواړي چې خلک له حق څخه بند کړي او د صحیحې عقیدې او صحیح دین څخه ئې متنفر کړي ، مومن وایو چې مومن مؤمنان او مسلمانان یو یواغی قرآن او حدیث

متو اود قرآن اوحد یثو خلاف خبره چي دهر چاري مونز يي
منلوته بتيار نه يو نوکه دغه رنگه خلکوته تاسي وهابيان وائي
نو وهاب دالله نوم دی او مونز دالله بندکان یونو مونز بسيا
وهابيان یولکه چي یو شاعر وائي :

إن کان تابع احمد متوهباً   فأنا المقر بأسني وهابي
انني الشريك عن الاله فليس لي   رب سوى المتفرد الوهاب
لا قبة ترجي ولا وثن ولا   قبر له سبب من الأسباب
كلا ولا حجر ولا شجر ولا   عين ولا نصب من الانصاب
ايضا ولست معلقا لتيمة   او حلقة او دعة او ناب
لرجاء نفع اولدفع بليّة   الله ينفعني ويدفع ما بي
والهدبتداع وكل امر محدث   في الدين ينكره اولوا الالباب
أرجو بأني لأقاربه ولا   أرضاه ديناً وهو غير صواب
ترجمه : که د محمد صلی الله علیه وسلم تابعدار وهابی وی
نوزه پیدی اقرار کوم چي زه وهابی یم زه دالله تعالی نه
شريك نفي کوم نو دیواخي وهاب رب نه سوا ز ما بل رب
نشته نه دکومی گومبزی نه امید کپدای شي او نه دکومی
درکاه نه او نه کوم قبر داسبابو شخه ور تر شخه سبب جوړېدای
شي . همدارنگه نه دکومی تیگی نه او نه دکومی وپی نه او نه د
کومی چینی نه او یا بلې درکاه نه د فایده امید کپدای شي

همدارنگه نه زه تعويذ ترم اونه کوم بند ترم اونه شه
 غاښ غاړه کښې اچوم دی لپاره چې گوندي شه فائده به
 راته ورسوي او يا به راخته شه مصيبت ليري کړي ، بلکې
 يواځې الله ماته نفع رسوي او ماڅخه تکليف ليري کوي ،
 هر نوي کار نه او په دين کښې له بدعت نه د عقل خاوندان
 انکار کوي زه اميد لرم چې داسې بد عاوتو ته به نه زه
 نږدې شم اونه به ورته دين ووايم ځکه چې دا کارونه حق
 ندي بلکې باطل دي

ابو بکر بن عياش وايي :

« اهل الحديث في كل زمان كأهل الاسلام مع اهل

الاديان .

الميزان الكبرى للشعراني ص ۵۷ .

اهل حديث په هره زمانه کښې داسې دي لکه اهل

اسلام چې د نورو اديانو تابعداروسره فرق لري .

امام شافعي وايي :

« اهل الحديث في كل زمان كالصحابه في زمانهم

الميزان الكبرى للشعراني ص ۵۷ .

اهل حديث په هره زمانه کښې داسې دي لکه

صحابه چې په خپله زمانه کښې ؤ .»

داختلاف په وخت کښی

د حل لاره

هرکله چې د مؤمنانو منځ کښی اختلاف پیداشی نود
حل لاره یی داده چې په قرآن او حدیثو به فیصله کوي.

الله تعالی فرمائی:

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اطِيعُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا الرَّسُولَ
وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى
اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا » .

(النسا - ۵۹)

«ای مؤمنانو! دالله و منی اودالله در رسول و منی او
د امیرانو چې ستاسو نود وي، که ستاسو په څه شی کښی
اختلاف پیداشو نود هغی رجوع الله اود هغه رسول ته
وکړی که تاسی په الله اود قیامت په ورځ ایمان لری،
دا تاسو لپاره ښه او ډېره غوره ده د عاقبت په نسبت» .
الله تعالی فرمائی چې که تاسو په الله اود قیامت په ورځ

ایمان لریؤ نود اختلاف په وخت کبني الله اودهغه رسول
يعني دالله کتاب او نبوي احاديثو ته رجوع وکړی که په
رښتیا مونږ دالله کتاب اودهغه در رسول سنت ومنل
هېڅکله به زمونږ ترمنځ اختلاف پاتې نشی ، اختلاف د
صحابه و ترمنځ هم پېښېده لکن کله به چې هغو پلنه د
الله تعالی د کتاب اود رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم دستوڅخه
دلیل وویل شو هغوی به دخپلو او یاد بل چا رایواو اوالو
پسی نه تلل بلکې د دلیل تا بعداری برئی کوله لکه د مثال
په توگه :

کله چې رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم وفات شو نو اوله خبره دا
وه چې عمر رضی الله عنه وویل دا به څوک نه والی چې رسول
الله صلی الله علیه و آله وسلم وفات شو لکه چې دا واقعته محدثین او
مؤرخین داسې را نقلوی :

”عن ابی هريرة قال : لما توفي رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم
قام عمر بن الخطاب فقال ان رجالا من المنافقين يزنمون
ان رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم قد توفي وأن رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم
والله مامات ولكننه ذهب إلى ربه كما ذهب موسى بن
عمران فقد غاب عن قومه اربعين ليلة ثم رجع إليهم
بعد أن قيل قدمات ووالله ليرجعن رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم

کما رجع موسى فليقطعن ايدي رجال وأرجلهم زعموا
أن رسول الله صلى الله عليه وسلم مات .

السيرة النبوية لابن هشام ص ۳۰۵

ابو هريرة رضي الله عنه واتي في كلة رسول الله صلى الله عليه وسلم
وفاتشونو حضرت عمر رضي الله عنه ودر پده او وئي وويل : خيختي
منافقان داگومان کوي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفات شو
حال داچي په الله قسم دي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفات
شوي ندي لکن هغه خپل رب ته تللي دي لکه څنگه چي
موسى بن عمران عليه السلام تللي و هغه دخپل قوم څخه
خلو بسنت (۲۰) شپي غائب و او بيا ورته راواپس شو، او
په الله قسم دي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم به بيا داسي بپرته
راځي لکه څنگه چي موسى عليه السلام راغلي و نود هغو
خلکو خپي اولاسونه به غوڅ کړي چي وائي: رسول الله
وفات شويدى .

لکن حضرت ابو بکر رضي الله عنه چي کله خبرشونود رسول
الله صلى الله عليه وسلم د ليدلولپاره دعاشي رضي عنها کورته ننوت
او کله ئي چي وليد چي هغه وفات شوي . . . . نو بيا
راووت او حضرت عمر رضي الله عنه ته ئي وويل : چپ شته؛
هغه چپ نشو بيا ابو بکر رضي الله عنه خلکو ته مخ کړ

او حمد و شتائی و ویله بیائی و ویل :

” یا ایها الناس إنه من کان یعبده محمداً فیان محمداً
قد مات ومن کان یعبده الله فیان الله حی لا یموت ” .
” ای خدکو که چا د محمد صلی الله علیه و آله عبادت کا و نو محمد
صلی الله علیه و آله وفات شو او که چا د الله عبادت کا و نو الله تر و ندی
دی او نه مرکب بی ” .

بیائی دا آیت ولوست :

” و ما محمد إلا رسول قد خلت من قبله الرسل أفیان
مات او قتل انقلبتم علی اعقابکم ومن
ینقلب علی عقبیه فلن یضروا الله شیئاً و سيجزی
الله الشاکرین ” .
آل عمران - ۱۴۴

” محمد ندی مگر رسول دی لده نه مخکنی رسولان
تهر شویدی . ایاکه مریشو او یا و تزل شو نو تا سوبه
و روسته مگر چی ؟ او خوک چی و روسته و گر خپه ” (مرتد)
شو نو هپه خکله الله ته خه ضرر نشی رسولی او زردی
چی الله به شکر کوونکو ته بدله و رکری ”
نو کله چی عمر رضی الله عنه دا آیت و او رپده نو

حیران شو او په خمکې را پرپوته او ویی و ویل :

” عرفت أن رسول الله صلی الله علیه و آله قد مات ” .

۴ زه پدي پوه شوم چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفات
شويدي .

عمر رضی اللہ عنہ چي کله آيت وا ورېد نو
سمدستي دخپلي رائي او قول مخه وگرخېد او دليل ته
تسليم شو اود اوسنيورند و مقلدينو غوندي في
وته و بيل چي ددي مطلب دادی اويا هغه دی ، هېخ تاويل
او تحريف في پکبنی و نکر بلکې خپله خبره في پرېښوده .
همدارنگه بل خلاف صحابه و منخ کبني دارا پيدا شو
چي رسول الله صلى الله عليه وسلم چپرته خخ کرو ، ځينو وويل چي
مسجد کبني في مخوو او ځينو وويل چي خپلواصحابو
سره في مخوو ، ابو بکر رضی اللہ عنہ وويل :
” في سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول : ما قبض
نبي الا لادفن حيث يقبض “ .

السيرة النبوية لابن هشام ۳۱۴
۲-۲

۵ مادر رسول الله صلى الله عليه وسلم مخه اورېد لي دي چي : هر بني
چي مړ شوېدی نو هغه ځای کبني خخ شوي کوم ځای کبني
چي دهغه روح قبض شي .-

نو کله چي حديث بيان شو او دليل پيدا شو تيول له
خپلي رائي مخه وگرخېدل او حديث في ومانه .

د الله تعالى اودهغه درسول صلی علیہ وسلم د حکم

مقابل کښی درأبی منل کمر اهی ده

الله تعالى فرمائی :

« وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مَوْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ
أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ
اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلًّا مُبِينًا »

(الاحزاب - ۳۶)

” او هېڅ يوه مؤمن سړي او مؤمنې ښځې ته دار واندی
چې کله الله اودهغه رسول فيصله وکړي نو هغوپته دی
د خپله ځانڅه اختیار وي او هغه چا چې د الله اودهغه
درسول نافرمانی وکړه نو یې شکه گمراه شوپه ښکاره
گمراهی سره “ .

نود قرآن او نبوی احاد یثوپه مقابل کښی بیاد مؤمنانو
دا اختیار نشته چې خپله او یاد بل قول او خوښه وړاندی
کړي بلکې که دا کار چا وکړ هغه به لوی بد بخته او

اوگمراه وي .

همدارنگه عوف بن مالک الا شجعی وائی :

” قال رسول الله ﷺ تفرق امتی علی بضع

وسبعین فرقة اعظمها فتنة قوم یقیسون الدین

برأیهم یحرمون به ما احل الله ویحلون به ما حرم

الله ، اعلام الموقعین ص ۵۳ ج ۱-۲

” رسول الله ﷺ فرمایلی دی : زمامت به په

خه دیاسه اویا (۲۰) دلو وویشل شی ، په تولوکبندی دلو

فتنی والا بهغه قوم وي چی دین په خپله رایه قیاسوي

دالله حلال به پرې حراموي او الله چې خه حرام کړي هغه به

حلالوي .”

رسول الله ﷺ مخبر صادق دی رسنیتیا هم هغه

خوک چې دخپلی رائی اوخواهش پسې تللی دي دبرحرام فی

حلال کړیدی او دبرحلال فی حرام کړیدی اودا تحریم

اوتخلیل په حنفی فقهاؤ کبندی د پوزیات دی هرڅه کبندی فی

له څانه تقسیم کړیدی چې دا حلال دي اودا حرام دي

اودا مکروه دی ، دا فرض دی اودا سنت دي ، دامستعب

دی اودا مباح دي ، حال داچې اکثره داسي وي چې هېڅ دلیل

پرې نوي .

مالك بن مغول وائی چي ما تہ شعبي وويل:
« ما حدثوك هؤلاء عن رسول الله صلى الله عليه وسلم فخذ به وما
قالوا برأيهم فآلتهم في العرش » .

رواه الدارمي

« دغه خلكو كه تاته در رسول الله صلى الله عليه وسلم تخه حديث
بيان كر نو وائي خله او كه په خپله رايه ئي وويل نو د
قضاء حاجت په خاي (بيت الخلاء) كښي ئي وغورځوه » .
ابوبكر رضی الله عنه وائی :

« اى ارض تقلنى و اى سماء تظلتنى ان قلت فى
آية من كتاب الله برأى او بما لا أعلم » .

اعلام الموقعين ص ۳۳
۱-۲

« كومه څمكه به ما بار كړي او كوم اسمان به پر ما
سيورې و كړي كه ما د الله د كتاب په يو آيت كښي له
ځانه خبره وكړه او يامى داسې څه وويل چې زه پرې نه
پوهېږم » .

عمر رضی الله عنه وائی :

« السنة ما سنه الله ورسوله صلى الله عليه وسلم لا تجعلوا
خطأ الرأى سنة للأمة » .

اعلام الموقعين ص ۵۴
۱-۲

سنت هغه دي چې الله تعالى اودهغه رسول صلي عليه وسلم
 مونږ ته بيان كړيدى تاسو دنور و خلكو درايي خطاء
 دامت لپاره سنت اولاره مه جوړوئ . .

عمر رضی الله عنه وائی:

اتقوا الرأى فى دينكم . .

اعلام الموقعين ص ۵۵

« تاسو پخپل دين كينى له رايي څخه ويريږئ . . »

هدارنگه عمر بن الخطاب رضی الله عنه وويل:

« أصحاب الرأى اعداء السنن اعيتهم الأحاديث ان يحفظوها
 وتفلسفت منهم ان يعوها، واستحيوا حين سئلوا أن
 يقولوا لا نعلم فعا رضوا السنن برأيهم فأياكم وإياهم . . »

اعلام الموقعين ص ۵۵

« درايي خاوندان د رسول الله صلى الله عليه وسلم د
 سنتو د بنمنان دي دوى د حديثو يادولو سترې كړې
 (يادې نه كړې) او دوى ونه ساتل (يادې نه كړې) نو
 ورڅخه وتبتهدل او دا ورنه شرم بشكاره شو چې كله
 ورڅخه پوښتنه وشي او ووايي چې مونږ نه پوهېږو،
 نو پخپله رايې د سنتو خلاف وكړنو تاسو غښي
 خلكو څخه ځان وساتي . . »

راينبتيا هم مونڊ چي په اوسني عصر ڪنڊي گورو
هغه علماء چي دخيل خواهش او درائيي تابعدار دي
داور ته شرم او عار بنا ڪري چي ڪله ورڃن پوڻتنه شي
او دوي واري چي مونڊ نه پوهيندو نوبني علمه فتويٰ يي
خلکو ته وڪري او زيات خلڪ يي دالله تعاليٰ د رالهرچي
او غوره شوي دين ڄڻه بل لور ته روان ڪرل اوس ورت
دا عار بنا ڪري چي دحق تابعدار ي وڪري او د صحيح حديث
لپاره خپله خبره پر پردي نودين ڄڻه يي داسي يوش يي
جوهر چي دخيلي غوڻتن ي او خپل خواهش تابع يي ڪر
فضلوا واصلوا خپله هم گمراهان شو او نور خلڪ يي
هم بي لاري ڪرل .

هدارنگه عبدالله بن مسعود رضی الله عنه وويل:

تاسو باندي به وروستي ڪلونه د مخنيو نه ڊهر بدتر
راڻي بيبي وويل چي ستاسو غوره خلڪ او علماء به
له منجه لاره شي (وفات به شي) بيبي وويل:

«ثم يحدث قومًا يقيسون الأمور برأيهم فيهدم الإسلام» اعلام الموقعين^{ص ۷}
ه بيبي به داسي خلڪ پيدا شي چي قول ددين ڪارونه به په
خپله رايه قياسوي او اسلام به نهوي .»

علی رضی اللہ عنہ وائی :

«لو كان الدين بالראى لكان اسفل الخفاف اولى بالمسلم
من اعلاه وقد رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم يمسح
على ظاهر خفيه»

سواء ابو داود .

«که دین پہ را یہ او خپلہ خوبنہ وای نود موزی لاندی
طرف بہ د پاس طرف نہ دہر د مسحی و ہر و حال دا چہ
ما رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لیدلای و چہ د موزو
د پاسہ طرف بانڈی بہ یی مسحہ کولہ»۔

نو علی رضی اللہ عنہ ہم پہ را یی سرد کوی . او ولی
چہ کہ دین پہ قیاس او خپلہ خوبنہ وای نو نما پہ نزد پہ
کار دا وہ چہ مسحہ انسان د موزی پہ لاندیخی برخہ
کولای او رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم د موزو د پاسی
برخی بانڈی مسحہ کریدہ .

نومونہ یی ہم پہ پاسی برخہ کوو او خپلہ
خوبنہ او قیاس پرہز دو .

عبد اللہ بن عباس رضی اللہ عنہ وائی :

«من قال فی القرآن برأیه فلیتبعوا مقعدہ من النار»

اعلام الموقعین ص ۱۰۵ -

«چاچي په قرآن کښې په خپله خوښه او رڼا په خبره وکړه
نوځانته دی د اور نه ځای جوړ کړی.»

هدارنگه نور صحابه کلام رضوان الله عليهم هم د
رأیی او قیاس رد صوي نومسلمانانو ته دالانزمه ده
خصوصاً علماؤ ته چې کله په یوه دینی مسئله کښې ورڅخه
پوښتنه وشي نوکه دقرآن او حدیثونو وړته دهغه
مسئله په هکله څه معلومات ژد هغې مطابق دی
جواب ورکړی او که نه وړته و دی وایي چې زه نه
پوهېږم او دیوه بل عالم څخه پوښتنه وکړه ځکه چې داعیب
ندی چې یو څوک وایي زه نه پوهېږم لکن دایولوی
عیب دی چې بی علمه فتوی ورکړي نوځان هم دهلکت
کندی ته وغورځوي او نور خلک هم گمراه کړي .

سبحنك اللهم و بحمدك اشهد ان لا اله

الا انت استغفرک و أتوب إليك

اتباع الرسول صلى الله عليه وآله

تأليف

أبو عبد الاحد عبدالرحيم مسلم دوست

(بلغة البشتو)

هذه الطبعة

تمت بإشراف المكاتب التعاونية للدعوة والإرشاد

بالبديعة والصناعية الجديدة

اتباع الرسول صلى الله عليه وسلم

تأليف

أبو عبدالاحد عبدالرحيم مسلم دوست

(بلغة البشتو)

سنة الطبع ١٤١٩هـ

طبع على نفقة أحد المحسنين
غفر الله له ولوالديه ولجميع المسلمين

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**